

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΝ
ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΦΑΝΟΥΣ ΚΡΙΤΟΠΟΥΛΟΥ
(1589 - 1639)

Υ Π Ο
ΑΝΔΡΕΟΥ ΤΗΛΛΥΡΙΑΔΟΥ
Pembroke College, Oxford

Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μητροφάνης Κριτόπουλος¹ διετέλεσε πνευματικὸν τέκνον τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου Λουκά-

1. Περὶ τοῦ Μητροφάνους Κριτοπούλου παραθέτομεν μερικὰ δοκίμια σχετικὰ μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον του:

- Δημητρακοπούλου Α., Δοκίμιον περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων Μητροφάνους τοῦ Κριτοπούλου, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, Λειψία 1870.
- Kimmel-Weisserborn, Monumenta fidei Ecclesiae orientalis, Jenae 1850.
- Legrand E., Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dixseptième siècle, T. I, II, IV, V, Paris 1894, 1896, 1903.
- Μαζαράκη Γ., Μητροφάνης Κριτόπουλος, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κατὰ τοὺς κώδικας τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλας πηγὰς, Κάϊρον 1884.
- Ρενιέρη Μ., Μητροφάνης Κριτόπουλος καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φίλοι αὐτοῦ (1617-1628), Ἀθήναι 1893.
- Joannes Kemke., Patricius Junius Bibliothekar der Könige Jacob I. und Carl I. Von England, Leipzig 1898.
- Δουβουινιάτης Κωνσταντῖνος, «Ἡ Φιλοθήκη τοῦ Μητροφάνους Κριτοπούλου». Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, XIII (1938), 146-155.
- Ἰ. Καρμίρη, Μητροφάνης Κριτόπουλος καὶ ἡ ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία αὐτοῦ, Ἀθήναι 1937.
- Marshall, F. H. «An Eastern Patriarch's education in England», Journal of Hellenic Studies, XLVI, ii (1926), 185-202.
- Μοσχονᾶς Θ., «Κριτοπούλεια», Ἀνάλεκτα. Ἐκδόσεις Ἰνστιτούτου τῶν Ἀνατολικῶν Σπουδῶν τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας, XI (1962), 3-28.
- Colin Davey, Metrophanes Kritopoulos, pionner for unity, reprinted from «Theology» Athens 1967.
- Joseph Foster, Alumni Oxonienses, τ. I σ. 350, Oxford 1891.
- A. Wood, Athenae Oxonienses, τ. II, σ. 895.
- Δημητρίου Ἰωάννου, Αἱ σχέσεις τῶν ρουμανικῶν χωρῶν μετὰ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἐν «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τ. 56, Ἀλεξάνδρεια 1974, σ. 66-68.

ρως (1512-1638)² σταλείς ὑπ' αὐτοῦ δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς ἐν τῷ περιφήμῳ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὁξφόρδης. Αἱ πανεπιστημιακαὶ σπουδαὶ τοῦ Κριτοπούλου διήρκεσαν ἐπὶ πενταετίαν καὶ ὑπῆρξαν λαμπραί.

Μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Μητροφάνους ἡσχολήθησαν ἀρκετοὶ ἐρευνηταί, οἵτινες ἔφερον εἰς φῶς ἱκανὰ στοιχεῖα φωτίζοντα τὴν πολυσχιδῆ δρᾶσιν τῆς πολυπλεύρου προσωπικότητος τοῦ Πατριάρχου.

Ἄρχομένου τοῦ παρόντος αἰῶνος εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἡ ἔκδοσις τριῶν ἀνεκδότων ἐπιστολῶν ἀποδοδομένων ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου Θέμελη³— μετέπειτα Πατριάρχου Ἱεροσολύμων — εἰς τὸν Μητροφάνην Κριτόπουλον. Ὁ αὐτὸς Θέμελης⁴ ἐδημοσίευσε περιλήψεις καὶ ἀποσπάσματα 13 ἐπιστολῶν τοῦ Μητροφάνους. Ὁ Κ. Δυοβουνιώτης⁵ τὸ 1915 ἐδημοσίευσεν τὰς «Ἀποκρίσεις πρὸς τὸν Γῶδον» τοῦ Κριτοπούλου. Ἔτη τινὰ βραδύτερον ὁ νῦν Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἰ. Καρμίρης⁶ ἐξέδωκε διὰ πρώτην φοράν ἱκανὸν ἀριθμὸν ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ εἰρημένου Πατριάρχου μετὰ πολλῶν στοιχείων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κριτοπούλου. Ὀλίγον τι βραδύτερον ἐδη-

2. Περὶ Κυρίλλου Λουκάρως ἴδε.

- E. Kimmel, *Libri Symbolici Ecclesiae Orientalis* (1843), σελ. 24-44.
- Schaff, *The Creeds of Christendom*, I (1881), σελ. 54-7.
- V. Semmoz, *Les dernières années du patriarche Cyrille Lucar, en Echos d' Orient*, VI (1903), σελ. 97-107.
- Γερμανοῦ, *Μητροπολίτου Θουατείρων, Kyrillos Loukaris, 1572-1638, A struggle for Preponderance between Catholic and Protestant Powers in the Orthodox East*, London 1951.
- Hadjiantoniou, *George Protestant Patriarch: The life of Cyril Lucaris, Patriarch of Constantinople 1572-1638*, Richmond, Va, 1961.
- Μανούσασκας Μανούσος, ἡ ἀνέκδοτος μυστικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Κυρίλλου Λουκάρως πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Sir Thomas Rowe (1625-1628). Πεπραγαμένα τοῦ Θ' Διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου Θεσσαλονίκης, II (1955), 553-544.
- Smith Thomas, *Collectanea de Cyrillo Lucario, Patriarcha Constantinopolitano*, Londini 1707.
- Trivier, Paul. *Cyrille Lucar, sa vie et son influence, 1572-1638*, Paris 1877.
- Alfred Mettetal, *Études Historiques sur le Patriarche Cyrille Lucar*, Strasbourg 1869.
- Carnegie Samuel Calian, *Cyril Lucarus: The Patriarch who failed*, ἐν *Journal of Ecumenical studies*, vol. 10, Spring 1973, No 2, pp. 319-336.
- 3. T. Θέμελη, «Ἐλλήνων ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Πατρῖκιον Ἰούνιον» *Νέα Σιών*, v (1907) 305-307.
- 4. Τοῦ ἰδίου, «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Μητροφάνους Κριτοπούλου ὡς φοιτητοῦ τῆς Ὁξφόρδης», *Νέα Σιών*, IX (1909), 291-296.
- 5. Δυοβουνιώτης Κ., *Μητροφάνης Κριτόπουλος*, Ἀθῆναι 1915.
- 6. Ἰ. Καρμίρη, *Μητροφάνης ὁ Κριτόπουλος καὶ ἡ ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία αὐτοῦ*, Ἀθῆναι 1931.

μοσίευσε καὶ συνεπλήρωσε τὰς «Ἀποκρίσεις πρὸς τὸν Γῶδον»⁷. Πρὸ δύο ἐτῶν ὁ Ἄγγλος ἱερεὺς Davey⁸ Colin, προσεπάθησε νὰ ταξινομήσῃ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Μητροφάνου, δημοσιεύσας ἐξ ὀλοκλήρου τὰς ὑπὸ τοῦ Θέμελη ἀναφερθείσας ἐπιστολάς, εὕρισκομένας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Καϊμπριτζ.

Οὕτως ἐχούσης τῆς ἐρεύνης διὰ τὸν Μ. Κριτόπουλον ἄχρι τοῦ νῦν, εὐτελεῖ νέα καὶ πολλαπλᾶ στοιχεῖα ἤλθον εἰς φῶς, διὰ τῆς ἡμετέρας ἐρεύνης τῶν χειρογράφων τῆς Πανεπιστημιακῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ὁξφόρδης, τοῦ Balliol College, ὅπου ὡς γνωστὸν ἐφοίτησεν ἐπὶ μίαν πενταετίαν ὁ Κριτόπουλος, καὶ τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.

Συγκεκριμένως ἀνεκαλύφθησαν 25 ἐν ὅλῳ ἰδιόχειροι ἐπιστολαὶ τοῦ Μ. Κριτοπούλου, ἐκ τῶν ὁποίων 7 ἀπευθύνονται εἰς τὸν Βασιλικὸν Βιβλιοφύλακα Patrick Young, 13 εἰς τὸν Meric Casaubon, τρεῖς πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβον, μία εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κανταβρυγίας, μία εἰς τὸν Α.Β., ὡς ἐπίσης καὶ δύο σημειώματα τοῦ Μητροφάνου.

Περαιτέρω ἔρευνα ἡμῶν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Balliol College ἔφερον εἰς φῶς, ὅτι ὁ Μ. Κριτόπουλος ἐμφανίζεται διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸ Κολλέγιον τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1617 καὶ ἀναχωρεῖ ἐξ αὐτοῦ τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1622⁹. Εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφιξίν του ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὁ τίτλος τοῦ Master of Arts¹⁰.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ἐν Λονδίῳ ἀνεκαλύψαμεν χειρόγραφον ὀμιλιῶν καὶ ἐπιστολῶν τοῦ Γρηγορίου Νύσσης μὲ τὴν ἐνδειξίν, «Ἐκ τῶν Μητροφάνου Ἱερομονάχου τοῦ Κριτοπούλου»¹¹. Ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ὡς ἄνω χειρόγραφον ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Λουκάρεως, εἰς τὸν Μητροφάνην καὶ παρεδόθη εἴτε εἰς τὸν ἴδιον τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, εἴτε καὶ τὸν ἀδελφικὸν φίλον τοῦ Μητροφάνου, Πατρίκιον Ἰούνιον.

Ἐπίσης ἐπισκεφθέντες προσφάτως τὸ Cambridge ἐπεσημάναμεν τὰ

7. Ἰ. Καρμίρη, «Ἡ ὁμολογία μετὰ τῶν πρὸς Γῶδον Ἀποκρίσεων τοῦ Μητροφάνου Κριτοπούλου» Ἀθήναι 1948.

8. Colin Davey, «Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Μητροφάνου Κριτοπούλου κατὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ διαμονὴν αὐτοῦ» ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας» Ἀθήναι 1970.

9. Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου τόμου τοῦ Balliol College. «Bursar's Book of Battells 1616-1621. Terminus Michaelis συναντοῦμεν τὸ ὄνομα «Cripopolus» τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1617. Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ἐπίσης τόμου τοῦ ὡς ἄνω Κολλεγίου, «Bursar's Book of Battells 1621-1626, Terminus Michaelis τὸ ὄνομα «Cripopolus» συναντᾶται γιὰ τελευταία φορὰ τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1622.

10. Εἰς τὸν ἰδιόχειρον καὶ ἀνεκδότον τόμον τοῦ Andrew Clark, «Balliol College Oxford, Yearly Lists», vol. II, 1591-1620, p. 123 διαβάζομε ὅτι: «Metrophones Cripopolus was put on the list Circ. 14 Oct. 1617. He was given standing as an M.A. and as the first M.A. of that Academic Year». Ἄγνωστον ἡμῶς εἶναι ἀπὸ ποῦ ὁ Clark παίρνει τίς πληροφορίες αὐτές.

11. Catalogue of manuscripts in the the British Museum, new series, vol. I, part II, The Burney manuscripts, p. 125-129.

ἐξῆς δύο χειρόγραφα τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς τὸν Μητροφάνην. Ταῦτα εὐρίσκονται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Trinity College. 1) Χειρ. ὑπ' ἀριθ. 1187, Nicetae catena in Psalmos graece. Εἰς τὸ φ. 1 ὑπάρχει ἡ ἔνδειξις «ἐκ τῶν Μητροφάνους τοῦ Κριτοπούλου»¹². 2) Χειρ. ὑπ' ἀριθ. 1252, Catena in Psalmos. Εἰς τὸ φ. 1 εὐρῆται ἡ ἐξῆς σημείωσις. «Ἐκ τῶν Μητροφάνους τοῦ Κριτοπούλου, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἔτους ,αχδ' σωτηρίου Ἰουνίου γ'»¹³.

Σκοπὸς τῆς παρουσίας ἐκδόσεως εἶναι ἡ διόρθωσις καὶ συμπλήρωσις τῶν προγενεστέρων ἐρευνῶν, προκειμένου νὰ ὁλοκληρωθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν ἡ περὶ τοῦ Μητροφάνους ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, μολοντί πιστεύομεν ὅτι τὸ θέμα δὲν ἐξάντλεῖται μὲ τὴν παροῦσαν προσπάθειαν. Πιστεύομεν ὅτι καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἐν καιρῷ θὰ ἔλθουν εἰς φῶς.

Ὅταν ὁ Τιμόθεος Θέμελης ἐδημοσίευσεν τρεῖς ἐπιστολάς τοῦ Μητροφάνους, ἠγγόνησε παντελῶς τὴν ἐργασίαν τοῦ Γερμανοῦ Kemke καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐρμηνεύσῃ δεόντως τὸ ὅλον θέμα. Ἡ μὲν ἐπιστολὴ ἐκ τοῦ Smith 38 f. 41 εἶναι γνησία. Ἡ τοῦ f. 49 τῆς ἰδίας συλλογῆς δὲν ἀνήκει καὶ εἰς τὸν Μητροφάνην, διότι ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Δυρραχίου Χαρίτωνος, μέρος τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Kemke¹⁴. Διατὶ ἀπέφυγε νὰ δημοσιεύσῃ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ εἰρημένου Μητροπολίτου δὲν γνωρίζομεν, ὅπως ἐπίσης διατὶ τὴν ἀποδίδει εἰς τὸν Μητροφάνην. Ἡ δὲ τοῦ fol. 92 εἶναι μὲν γνησία τοῦ Μητροφάνους, ἀλλὰ τὴν εἶχε ἤδη δημοσιεύσει ὁ Kemke¹⁵.

Τὸν Kemke ἠγγόνησε καὶ ὁ Καθηγητῆς κ. Ἰ. Καρμίρης¹⁶, ὅστις δημοσιεύει ἐκ τοῦ Smith 34 f. 43 μίαν ἐπιστολὴν δημοσιευθεῖσαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Kemke¹⁷.

Θεωροῦμεν σκόπιμον, ὅπως παραθέσωμεν σύντομον περίληψιν τῶν ὑπὸ τοῦ Kemke δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν καὶ τοῦτο, ἵνα καταστοῦν γνωσταὶ εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους, αἱ μὴ συμπεριλαμβανόμεναι ἐνταῦθα ἐπιστολαὶ τοῦ Μητροφάνους, καθ' ὅσον τὸ βιβλίον τοῦ Kemke εἶναι δυσσεύρετον.

Ἐκ τῆς συλλογῆς Smith 38 f. 31 δημοσιεύει ὁ Kemke ἐπιστολὴν τοῦ Κριτοπούλου πρὸς τὸν βασιλικὸν βιβλιοφύλακα Πατρίκιον Ἰούνιον ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1622, Μαιμακτηριῶνος ἕκτη ἐπὶ δέκα¹⁸. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν, ὡς καὶ εἰς πλείστας ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μητροφάνους πρὸς τὸν Π. Ἰούνιον,

12. The Western manuscripts in the Library of Trinity College, Cambridge 1902, by Montagne Rhocles, vol. III, σελ. 199-200.

13. Αὐτόθι, σελ. 213.

14. J. Kemke, μν. ἔ., σελ. 132-133.

15. J. Kemke, μν. ἔ., σελ. 128-129.

16. Ἰ. Καρμίρης, μν. ἔ., σελ. 176-177.

17. Kemke, μν. ἔ., σελ. 125-126, ἐνθα παραλείπει: «καὶ τοῦτο μόνον ἐν τῷ... ἔσθι δὲ καὶ κλέψαντά με... λιτανεύω» (βλ. Ἰ. Καρμίρης, μν. ἔργον, σελ. 176).

18. Kemke, μν. ἔ., σελ. 126.

διακρίνομεν τὴν ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης τοῦ Μητροφάνους πρὸς τὸν φίλον του. Ἡ δευτέρα ἐπιστολὴ εἶναι ἐκ τοῦ Smith 38 fol. 25, πρὸς τὸν αὐτὸν Πατρίκιον, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1623, Ἑκατομβαιῶνος α' ἐπὶ δέκα¹⁹. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην παρακαλεῖ τὸν φίλον του, ἂν δύναται νὰ μεσολάβῃσῃ εἰς τὸν πρεσβύτερον τῆς παροικίας του διὰ τὴν συλλογὴν δύο μῶν Ἀγγλικῶν, τὰς ὁποίας ὁ Μητροφάνης ὠφελε πρὸς τὸν φαρμακοποιόν του. Μνημονεύει δὲ τὸν κ. Οὐάτθον, ὅστις μεσιτεύσας πρὸς τὸν γαμβρόν του κατώρθωσε νὰ εἰσπράξῃ τὸ ποσὸν τῶν τεσσάρων μῶν. Ἡ ἐκ τοῦ Smith 38 fol. 15, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1638 Σκιροφοριῶνος ε' φθίνοντος, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας²⁰. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Ἀλεξανδρείας συνιστᾷ εἰς τὸν φίλον του Πατρίκιον νὰ προσφέρῃ βοήθειάν τινα εἰς ἐνδεῆ γινωστόν του²¹.

Ἐθεωρήσαμεν δὲ ἀναγκαῖον, ὅπως δώσωμεν μίαν σύντομον περίληψιν ὅλων τῶν ἀνά χειρὰς δημοσιευομένων ἐπιστολῶν, διὰ νὰ ὑπάρχῃ ὁμοιομορφία ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Καρμίρη.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 1η.

Ἐν αὐτῇ ὁ Μητροφάνης παρακαλεῖ θερμῶς τὸν Πατρίκιον Ἰούνιον, ὅπως δεχθῇ τὸν κομίζοντα τὴν συστατικὴν αὐτῇ ἐπιστολὴν Ναθαναὴλ καὶ λάβῃ αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Ἡ ἐπιστολὴ φέρει ἡμερομηνίαν 11 Ἰουλίου 1638 καὶ ἐστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 2α.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτῇ ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἀπευθύνεται πρὸς τὸν φίλον του Πατρίκιον Ἰούνιον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρει τὴν ἀποστολὴν γραμμάτων διὰ τινος πρὸς αὐτὸν ἀφικνουμένου. Σκοπὸς τῆς ἐπιστολῆς εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Πατριάρχου περὶ τῆς υἰείας τοῦ Ἰουρίου καὶ τῶν ἄλλων. Ἡ ἐπιστολὴ ἔχει ἡμερομηνίαν 7 Ἰουρίου 1638 καὶ ἐστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 3η.

Ὁ Μητροφάνης ὡς Ἱερομόναχος καὶ φοιτητῆς εἰς τὸ Balliol College, ἀπευθύνεται καὶ πάλιν πρὸς τὸν Πατρίκιον Ἰούνιον ἀναφέρων τὰ παράπονα

19. αὐτόθι, σελ. 128.

20. αὐτόθι, σελ. 130.

21. Τῶν ἐν τῷ χειρογράφῳ Smith 38 ἐπιστολῶν γίνεται μνεία ἐν τῷ καταλόγῳ A Summary Catalogue of Western manuscripts in the Bodleian Library at Oxford, Oxford 1895, by Falconer Madan, p. 459.

Ἑλλήνων τινῶν, οἵτινες ἐπίσαντες ὅτι θὰ εὗρουν καταφύγιον καὶ τροφήν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος, καθ' ὅσον ἐπεκράτει λιμός, κατέφυγον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πατρικίου Ἰουνίου. Ἐπειδὴ ὁμοῦ διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες των, ἀπεχώρησαν ἀπαρηγόρητοι. Τὴν αἰτίαν τῆς ἀποπομπῆς των καὶ μὴ κατανόησεως ἐκ μέρους τοῦ Ἰουνίου, ζητεῖ νὰ μάθῃ ὁ Μητροφάνης ἀπευθυνόμενος διὰ τῆς παρούσης πρὸς τὸν Πατρικίον Ἰούνιον. Ἡ ἐπιστολὴ ἐγγράφη ἀπὸ τὸ Κολλέγιον τοῦ Balliol καὶ φέρει ἡμερομηνίαν 15 Δεκεμβρίου-15 Ἰανουαρίου 1622 (Ποσειδεῶνος 3 ἐπὶ δεκάτῃ).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4η.

Ὁ Μητροφάνης ἀπευθύνει ἔκκλησιν πρὸς τὸν Πατρικίον Ἰούνιον, ἵνα σπεύσῃ νὰ ὑπερασπισθῇ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων τὸν Μητροπολίτην Δυρραχίου Χαρίτωνα, ὅστις ἐξευτελισθεὶς ὑπὸ δύο προσώπων ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ τῆς πόλεως. Ἄφησε δὲ ὑπεύθυνον διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης ἐνώπιον μαρτύρων τὸν Μητροφάνην, ὅστις εἶχε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προσέλθῃ μετὰ τοῦ Οὐάτθου καὶ ἄλλων φίλων τοῦ Χαρίτωνος, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν ὑβριστῶν, ἐνώπιον τοῦ προστάτου τῆς πόλεως διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 5η.

Ὁ Μητροφάνης ἀπευθύνει τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πατρικίον Ἰούνιον καὶ προσπαθεῖ νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τὴν ἀργοπορίαν δύο βιβλίων πρὸς αὐτόν. Τὸν παρακαλεῖ δέ, ἵνα φροντίσῃ διὰ τὴν ἐκδοσὴν των μέσω τοῦ ἰδίου ἢ ἄλλου τινὸς φίλου ἢ ἀκόμη τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἰακώβου. Ἐπίσης ἐπιθυμεῖ, ὅπως ὁ Πατρικίος Ἰούνιος τοῦ ἀποστείλῃ ταχύτατα τὴν βίβλον ἐπιγεγραμμένην μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰουνίου. Τέλος, παρακαλεῖ τὸν Ἰούνιον νὰ πληροφορηθῇ ἐκ τοῦ κρυφιοφύλακος τοῦ Βασιλέως πότε ὁ Βῆλ θὰ ἀποδημήσῃ διὰ Γερμανίαν, διὰ νὰ φέρῃ βιβλία καὶ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ ἐγκαίρως. Φέρει ἡμερομηνίαν 1621, 15 Νοεμβρίου-15 Δεκεμβρίου (Μαιμακτηριῶνος δεκάτῃ).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 6η.

Ὁ Μητροφάνης ἀπευθύνει φιλόφρονα καὶ εὐγνώμονα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πατρικίον Ἰούνιον διὰ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ τὸ παρὸν δεικνύει πρὸς τὸν Μητροφάνην ὅχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων καὶ ὅχι μόνον παρόντος, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος αὐτοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ πρὸς ὄλους τοὺς γνωστούς τοῦ Μητροφάνους, οἵτινες ἤρχοντο εἰς ἐπικοινωνίαν διὰ διαφόρους λόγους μὲ τὸν Πατρικίον Ἰούνιον.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 7η.

Ἐδῶ ὁ Μητροφάνης, ἀπευθυνόμενος πάλιν πρὸς τὸν Πατρίκιον Ἰούνιον, τὸν εὐχαριστεῖ καὶ περιγράφει τὴν μεγάλην χαρὰν τοῦ διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν ἔργων τοῦ Ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ὡς δῶρον ὑπὸ τοῦ Ἰουνίου. Ἐπιμένει δὲ νὰ μάθῃ πότε ὁ Βῆλ θὰ μεταβῆ εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἡ ἐπιστολὴ φέρει ἡμερομηνίαν 1621, 15 Νοεμβρίου-15 Δεκεμβρίου (Μαϊμακτηριῶνος ὀγδόη ἐπὶ δεκάτῃ).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 8η.

Ἐνταῦθα ὁ Μητροφάνης ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Α.Β. ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀποδημιῶν του, τὰς ὁποίας ἐπραγματοποίησεν ἀντιμετωπίσας πολλοὺς κινδύνους καὶ δυσκολίας, ἀλλὰ χάρις εἰς τοὺς φίλους του, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ὡς δῶρα ἐκ Θεοῦ, ἐβοηθήθη τὰ μέγιστα. Δεδομένου δὲ ὅτι εἷς ἐκ τῶν εὐεργετῶν του ἦτο καὶ ὁ Α.Β. ἰδιαιτέρως τὸν εὐχαριστεῖ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 9η.

Ἐν αὐτῇ ὁ Μητροφάνης γράφων πρὸς τὸν Meric Casaubon τοῦ ἐκφράζει τὴν λύπην του διὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ τελευταίου ἐκ τῆς Ὁξφόρδης χωρὶς ὁ Μητροφάνης νὰ εἰδοποιηθῆ δι' αὐτήν. Ἐν τούτοις τὸν συγχωρεῖ, διότι ἡ ἀναχώρησίς του ὑπῆρξεν ἀπρόοπτος. Φέρει ἡμερομηνίαν 1620, 15 Φεβρουαρίου-15 Μαρτίου (Ἀνθεστηριῶνος).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 10η.

Ἐν αὐτῇ ὁ Μητροφάνης ἀπαντῶν πρὸς τὸν Meric Casaubon ἐκφράζει τὴν βαθεῖαν λύπην καὶ ταραχὴν του διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Casaubon, τὴν ὁποίαν ἐπληροφορήθη δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἰδίου. Ἐξ ἄλλου ἀναφέρει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μητροφάνης νοσεῖ ἕνεκα τῆς χρήσεως τοῦ ζύθου, τὸν ὁποῖον συνήθιζε νὰ πίνῃ, διότι τὸ ὕδωρ δὲν ἦτο καλὸν (ἐν Ἀγγλίᾳ)· οὔτε ὁ οἶνος τὸν ὠφέλει. Εἶναι γεγραμμένη ἀπὸ τὸ φροντιστήριον τοῦ Balliol καὶ ἔχει ἡμερομηνίαν 1620, 15 Σεπτεμβρίου-15 Ὀκτωβρίου. (Βοηδρομιῶνος ἕκτη ἰσταμένου).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 11η.

Ἐνταῦθα ὁ Μητροφάνης ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Meric Casaubon τὸν πληροφορεῖ, ὅτι παρ' ὅλην τὴν ἀσθένειαν ποὺ τὸν διακατέχει, ἐν τούτοις τοῦ γράφει ἂν καὶ μετὰ κόπον, διότι τοῦτο τὸ θεωρεῖ χρέος του. Παραμοίως περιμένει νὰ μάθῃ καὶ δικά του νέα δι' ἐπιστολῆς, μολοντί ἐκ τοῦ συγκατοίκου αὐτοῦ ἔχει ἤδη πληροφορηθῆ περὶ τῆς ἀσθενείας του. Εὐχεται δὲ τέλος νὰ συνα-

τηθοῦν καὶ οἱ δύο ὑγιαίνοντες. Φέρει ἡμερομηνίαν 1620, (15 Αὐγούστου-15 Σεπτεμβρίου (Μεταγυιανῶνος τετάρτη ἰσταμένου)).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 12η.

Ἐνταῦθα ὁ Μητροφάνης ἐξυμνεῖ τὴν ἰκανότητα τοῦ Meric Casaubon διὰ τὸ ἐντέχνως καὶ περιεκτικῶς γράφειν. Τοῦ ὑπενθυμίζει δέ, ὅτι, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Μητροφάνης τοῦ ἀπαντᾷ δι' ἐπιστολῆς μόλις ἠυκαίρησε, οὕτω καὶ ἐκεῖνος, πρέπει νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ἀπαιτήσεις μόνον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐπιθυμεῖ ἐπὶ πλέον ὁ Μητροφάνης νὰ μάθῃ νέα του, ἐὰν ὑπάρχουν, καὶ τὴν ἀφιξίν του ἐν Ὁξφόρδῃ. Φέρει ἡμερομηνίαν 1621, 15 Σεπτεμβρίου-15 Ὀκτωβρίου (Βοηδρομιῶνος ἕκτη ἰσταμένου).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 13η.

Κατ' ἀρχὰς ὁ Μητροφάνης ἐκφράζει τὴν κατὰπληξίν του διὰ τὰ φοβερὰ λόγια τοῦ Meric Casaubon, τὰ ὁποῖα οὗτος ἐξαπέλυσσε πρὸς ἐκφοβισμόν τοῦ Μητροφάνους. Τὸν πληροφορεῖ ἐπίσης ὅτι ἀντελήφθη ὅτι πρόκειται περὶ τεχνάσματος ἐκ μέρους του καὶ ὅτι ὁ Meric Casaubon συμπεριεφέρθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Μητροφάνους κατ' αὐτοῦ. Τὸν κατηγορεῖ ἐξ ἄλλου ὅτι ἐνῶ συμβουλεῖ τοὺς φίλους νὰ γράφουν συχνὰ πρὸς τοὺς φίλους των, ἐκεῖνος περιφρονεῖ τοὺς ἐρῶντας καὶ δὲν τοὺς ἀπαντᾷ (ἐννοεῖ τὰς μεταξὺ των φιλικὰς σχέσεις). Ἐπίσης τὸν κατηγορεῖ ὅτι προσεποιήθη τὸν βαρέως ἀσθενοῦντα διὰ νὰ συγκινήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ Μητροφάνους, τὴν ἀλήθειαν δὲ τοῦ πράγματος ἔμαθεν ὁ ἴδιος καὶ ἐλυπήθη σφόδρα. Ἀκολουθοῦν πληροφορίαι περὶ γνωστῶν των προσώπων. Φέρει ἡμερομηνίαν 1621, 15 Φεβρουαρίου-15 Μαρτίου (Ἀνθεστηριῶνος ὀγδόη ἐπὶ δέκα).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 14η.

Ὁ Μητροφάνης ἐρωτᾷ τὸν Meric Casaubon ποῦ ἐπῆγαν αἱ ὑποσχέσεις καὶ ἡ ἀγάπη του. Τοῦ παραπονεῖται διὰ τὴν ἀδιαφορίαν του ὡς πρὸς τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ τὸν διαβεβαιώνει, ὅτι καὶ ὅταν θὰ ζήτησῃ συγγνώμην, ἀφοῦ ἀναγνωρίσῃ τὰ λάθη του, ὁ Μητροφάνης θὰ τὸν συγχωρήσῃ μόνον τῇ μεσολαβῇσει τρίτων. Φέρει ἡμερομηνίαν 1621, 15 Ὀκτωβρίου-15 Νοεμβρίου, ἀρχῆς νέας σελήνης (Πυανειμῶνος, νουμηνίου).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 15η.

Ὁ Μητροφάνης ἐκφράζει τὴν χαρὰν του, διότι κατῶρθωσε νὰ λύσῃ τὴν σιωπὴν τοῦ M. Casaubon καὶ οὕτω νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ πάλιν ἡ ἀλληλογραφία του. Ἐν συνεχείᾳ διὰ τινων φιλοφρονήσεων ἐξαιρεῖ τὸν χαρακτῆρα καὶ

τὰ πνευματικά χαρίσματα τοῦ Meric Casaubon, καθὼς καὶ τὴν ἀγάπην του διὰ τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον δεικνύει διὰ τὸν Μητροφάνην καὶ δὴ διὰ τὴν πρόοδον αὐτοῦ εἰς τὰ Λατινικά. Ἐν τούτοις ὁ Μητροφάνης διαβεβαιώνει ὅτι ἡ πρόοδος του ἐν γένει εἶναι κατὰ τὸ δυνατόν, διότι εἶναι ἄνθρωπος πολυάσχολος καὶ νοσηρός. Τέλος, τὸν πληροφορεῖ ὅτι θὰ τὸν ἐπισκεφθῆ ἔν Λονδίνῳ. Ἡ ἐπιστολὴ φέρει ἡμερομηνίαν 1622, 15 Ἰουνίου-15 Ἰουλίου (Σκιροφοριῶνος εἰκάδι).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 16η.

Ὁ Μητροφάνης ἐκφράζει τὴν συμπάθειάν του καὶ τὴν λύπην του δι' ὅσα ἀσθενῶν μέχρι τῶρα ἔχει ὑποφέρει ὁ φίλος του Meric Casaubon, τὰ ὁποῖα ὁ Μητροφάνης ἐπληροφορήθη καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἰδίου Meric Casaubon καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν προσώπων. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸν Μητροφάνην ἔτυχον μερικά ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ γράφῃ τακτικά πρὸς τὸν M. Casaubon, ἀλλὰ τὸν διαβεβαιώνει, ὅτι παραμένει ἀληθινὸς φίλος του. Τὸν πληροφορεῖ ἐν συνεχείᾳ ὅτι ὁ ἴδιος ὑγιαίνει καὶ ὅτι ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, ὅπως μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Οὕτω πρὶν φύγῃ θὰ ἐπισκεφθῆ τὸν Meric Casaubon εἰς Λονδῖνον, διότι ἐπιθυμεῖ σφοδρῶς νὰ τὸν ἴδῃ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Τὸν παροτρύνει νὰ ἔχῃ ὑπομονὴν εἰς τὴν ἀσθενειάν του καὶ εὐχεται ὁ Θεὸς νὰ τοῦ χάρισῃ τὴν ὑγείαν του ταχέως.

Ἀκολουθοῦν πληροφορίες καὶ χαιρετισμοὶ διὰ γνωστά τοὺς πρόσωπα.

Φέρει ἡμερομηνίαν 1622, 15 Νοεμβρίου - 15 Δεκεμβρίου (Μαιμακτηριῶνος γ' ἐπὶ εἰκάδι).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 17η.

Ὁ Μητροφάνης ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως εὑρίσκεται συνεχῶς πλησίον τοῦ Meric Casaubon, διότι τὸν ἔλκουν πρὸς αὐτὸν τὰ πνευματικά του χαρίσματα, ἐπειδὴ ὅπως ἔχει μεσολαβήσει διάστημα ἀρκετὸν ποῦ δὲν ἔχουν ἐπικοινωνήσῃ ὁ Μητροφάνης τοῦ ἐκφράζει τὴν ἀγάπην του διὰ τῆς παρουσίας ἐπιστολῆς καὶ τὸν συμβουλεύει νὰ μὴ ἀπογοητεύεται λόγῳ τῆς ἀσθενείας του, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ὡς παράδειγμά του τὸν Ἰώβ. Ἐπὶ πλέον τοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι ὁ Θεὸς παιδεύει ὅποιον ἀγαπᾷ. Τοῦ συνιστᾷ δὲ νὰ φιλοσοφήσῃ ὄχι ὡς ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ' ὡς οἱ Στωϊκοὶ φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι ὡς πρὸς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δοκιμασιῶν εὑρίσκονται πλησιέστερον τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, διότι πιστεύουν ὅτι τὰ ἐξωτερικά ἐμπόδια δὲν εἶναι καλύματα διὰ τὴν ἐσωτερικὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξ ἄλλου τοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἀδύνατον διὰ τὸν Θεὸν καὶ Ἐκεῖνος ποῦ ἀνέστησε νεκροὺς καὶ ἐθεράπευσε τυφλοὺς δύναται καὶ τὸν καταπληγωμένον του πόδα νὰ θεραπεύσῃ. Ἐπὶ πλέον

ὕπενθυμίζει ὅτι πολλοὶ προσεύχονται διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς υγείας του, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἴδιος. Φέρει ἡμερομηνίαν 1622, 15 Μαΐου-15 Ἰουνίου (Θαργηλιῶνος δευτέρα ἰσταμένου).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 18η.

Ὁ Μητροφάνης πληροφορεῖ τὸν Meric Casaubon, ὅτι μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε τελειώσει τὴν συνομιλίαν του μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τοῦ γράφει τώρα, ἂν καὶ καθυστερημένα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπὸ τὴν συνομιλίαν του μετὰ τοῦ Μητροφάνους δὲν τὸν εἶχε ἀντιληφθῆ νὰ ἀκολουθῆ τὴν βρεττανικὴν νοοτροπίαν εἰς ὅλας του τὰς ἐκδηλώσεις, τὸν εἶχε παραπέμψει εἰς ὀμάδα διδασκάλων, οἵτινες θὰ τὸν ἀνέκρινον καὶ θὰ διεβίβαζον τὰ πορίσματά των γραπτῶς εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον. Οὕτω καὶ ἔγινεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἦτο ἀπησχολημένος μετ' ἄλλα θέματα, δὲν τοῦ εἶχον ἀκόμη προσκομίσει τὰ πορίσματα. Ὁ Μητροφάνης ἐπερίμενεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἢ τὴν ἐπομένην νὰ ἐγίνετο αὐτὸ καὶ θὰ ἐπληροφόρει τὸν Meric Casaubon. Ἡ ἐπιστολὴ δὲν ἔχει χρονολογίαν, μόνον ἡμερομηνίαν 8 Ἰουνίου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 19η.

Πληροφορεῖ τὸν Meric Casaubon ὅτι θὰ τὸν ἐπεσκέπτετο ἐκείνην τὴν ἡμέραν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, ἂν καὶ τοῦ εἶχε παραγγείλει διὰ τὴν μεθεπομένην, διότι θὰ μετέβαινεν εἰς κάποιαν κώμην.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 20ή.

Ὁ Μητροφάνης ἐπαινεῖ τὴν πρόθεσιν τοῦ Meric Casaubon, ὅπως γνωρίση καὶ σπουδάσῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὁ Μητροφάνης γράφει ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι πλέον, ὅπως τὴν ὠμίλουσι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας. Ἐνταῦθα ὁ Μητροφάνης θὰ προσπαθῆσῃ νὰ βοηθῆσῃ τὸν Meric Casaubon εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης παρέχων πρὸς τοῦτο ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὠρισμένας διευκρινήσεις, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ τρόπου ἐκφράσεως καὶ τινων ἄλλων γραμματικῶν παρατηρήσεων. Πρὶν ὅμως ὁ ἴδιος προβῆ εἰς τὰς διευκρινήσεις αὐτάς, συμβουλεύει τὸν M. Casaubon νὰ μελετήσῃ τοὺς κανόνας ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Διευρουσίου, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη τὸ ἔτος 1614 ἐν Λουγδούνῳ τῶν Παταβίων. Ἐν συνεχείᾳ παραθέτει τὰ κατὰ τὴν γνώμην του ἀμαρτήματα τῆς ἑλληνικῆς, τῆς ὀμιλουμένης κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Παρατηρεῖ δὲ τὰ ἑξῆς:

1. Ἀφαίρεσιν ὠρισμένων γραμμάτων ἐκ τῶν λέξεων τῆς ἀρχαίας (ἀκολουθοῦν παραδείγματα).

2. Σύνθεσιν δύο λέξεων εἰς μίαν. (παραδείγματα).
3. Ἐλλειψιν ἀπαρεμφάτων (παραδείγματα).
4. Ἐλλειψιν μετοχῶν. (Παραδείγματα).
5. Ἐσφαλμένην χρῆσιν τῶν τύπων τοῦ ὑπαρκτικοῦ ρήματος εἰμί (παραδείγματα).
6. Τροποποιήσεις εἰς τὸν μέλλοντα τῶν ρημάτων καθὼς καὶ εἰς τὴν κλίσιν τῶν εἰς —μι ρημάτων (παραδείγματα).
7. Διαφορὰν εἰς τὴν σύνταξιν μιζοβαρβάρου καὶ ἀρχαίας γλώσσης (παραδείγματα).
8. Ἀνάλυσιν τῶν ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν δι' ἄλλων ἀντωνυμιῶν (παραδείγματα).
9. Ἐσφαλμένην προφορὰν τῶν φωνηέντων, μακρῶν βραχέων καὶ διχρόνων καὶ συγχύσεις, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐξ αὐτῆς (παραδείγματα). Ἐπίσης ἰδίαν προφορὰν τῶν πνευμάτων ἀδιακρίτως ψιλῆς ἢ δασείας.

Οὕτω τὰ παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων δαπανοῦν πολὺν χρόνον διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ὀρθογραφίας καὶ εἶναι ἀνάγκη ἐκεῖνος τοῦ θέλει νὰ γράφῃ ὀρθῶς νὰ ἀνατρέχῃ εἰς τὰ λεξικά. Ἐκ τῶν ἀρχαίων ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς εἰς τὸ ἔργον του, «περὶ θέσεως ὀνομάτων» ἀναφέρει τὴν ὀρθὴν προφορὰν τῶν γραμμάτων τῆς ἐλληνικῆς. Ἐκ τῶν νεωτέρων πρῶτος ὁ Θεόδωρος Γαζῆς καὶ ἔπειτα ὁ Κωνσταντῖνος Λάσκαρις καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἔγραψαν παρόμοια ἔργα περὶ προφορᾶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Μητροφάνους θὰ ἦτο καλύτερον ἀντὶ νὰ γράψουν τοιαῦτα ἔργα, νὰ ἐβοήθουν τοὺς Ἑλληνας νὰ μάθουν τὴν ὀρθὴν προφορὰν τῶν γραμμάτων. Τέλος, διὰ νὰ καταστήσῃ καλύτερον ὁ Meric Casaubon τὰς διαφορὰς μεταξὺ μιζοβαρβάρου καὶ ἀρχαίας, ὁ Μητροφάνης τοῦ παραθέτει μίαν ἰδικήν του μετάφρασιν εἰς τὴν σύγχρονον γλῶσσαν ἐκ τῆς ἀρχαίας (τῶν ἐβδομήκοντα) τοῦ 1ου Ψαλμοῦ τοῦ Δαυτῆ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 21η.

Ἐνταῦθα ὁ Μητροφάνης, ἀφοῦ πρῶτον εὐχαριστεῖ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας διὰ τὰς μέχρι τοῦδε πρὸς ἐκεῖνον εὐεργεσίας, τὸν παρακαλεῖ ἔτι περαιτέρω νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ νὰ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀγγλίας δι' Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ βιβλία. Δεδομένου ὅτι εἰς τὴν τουρκοκρατουμένην Ἑλλάδα τὰ βιβλία ἐσπάνιζαν, ὁ δὲ Μητροφάνης πρὶν μεταβῆ εἰς Ἀγγλίαν εἶχε παραδώσει τὰ ἰδικὰ του εἰς τινὰ φίλον του εὐρισκόμενον ἐν φυλακῇ, ὅλοι δὲ ἐπερίμεναν εἰς τὴν ἐπιστροφὴν του νὰ φέρῃ βιβλία ἐξ Ἀγγλίας. Διὰ τοῦτο γράφει εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, ὅτι ἡ χορήγησις τῶν βιβλίων θὰ εἶναι δῶρον ἐκ μέρους του δι' ἑλπὴν τὴν Ἑλλάδα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 22α.

Ὁ Μητροφάνης ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβον τὸν διαβεβαιώνει, ὅτι διὰ τῆς ὑποσχέσεώς του πρὸς χορήγησιν βιβλίων γίνεται εὐεργέτης πολλῶν ἀνθρώπων ἀνηκόντων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Κατόπιν τὸν πληροφορεῖ, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρη τὸν ἱππότην ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς τοῦ εἶχεν ἀναθέσει νὰ εὔρη. Μόνον ἐν πρόσωπον εὗρηκε, τὸ ὁποῖον ἀνελάμβανε τὴν ὑπόθεσιν ἐπὶ καταβολῇ μικρᾶς ἀμοιβῆς, ἀλλ' ὁ Μητροφάνης δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ διὰ δύο λόγους, πρῶτον διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι δὲν ἐκτιμᾷ τὴν βασιλικὴν δωρεάν καὶ δεύτερον διότι δὲν ἦσαν ἀρκετὰ τὰ χρήματα πρὸς ἀγοράν βιβλίων, διότι ἡ βασιλικὴ δωρεὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὑπερτελής. Διὰ τοῦτο παρακαλεῖ θερμῶς τὸν βασιλέα νὰ χορηγήσῃ τὴν δωρεάν τὸ ταχύτερον, πρὶν φύγῃ ὁ Μητροφάνης διὰ τὴν Ἑλλάδα. Προηγουμένως ὁ Μητροφάνης εἶχε πληροφορήσει καὶ τὸν Πατριάρχην, ὅτι θὰ καθυστερεῖ τὴν ἀναχώρησίν του ἐξ Ἀγγλίας, λόγῳ τῆς ἐπικειμένης χορηγήσεως. Τέλος τοῦ ἐπαναλαμβάνει, ὅτι ἡ δωρεὰ βιβλίων θὰ γίνῃ αἰτία ὅχι μόνον εὐεργεσίας διὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ δόξης διὰ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 23η.

Ἐνταῦθα ὁ Μητροφάνης ἀναχωρῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα γράφει πρὸς τὸν Meric Casaubon περὶ τῶν φιλικῶν αἰσθημάτων πού τρέφει δι' αὐτὸν καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ τὸν λησιμονήσῃ. Τὸν πληροφορεῖ δὲ ὅτι ἐχάθη μία ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου, ἐξ ἐκείνων τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ὁ Μητροφάνης εἶχεν ἐμπιστευθῆ πρὸς φύλαξιν εἰς τὴν κυρίαν Θόρην μέσῳ τοῦ Meric Casaubon. Ἐπὶ πλεόν τοῦ ἐκφράζει τὴν λύπην του, καθ' ὅσον ἡ ἐπιστολὴ ἦτο μεγάλης σπουδαιότητος δι' αὐτὸν καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐνδιαφερθῆ διὰ τὴν εὔρεσιν τῆς ἐπιστολῆς καὶ νὰ τοῦ τὴν ἀποστείλῃ. Φέρει ἡμερομηνίαν 15 Ἀπριλίου -15 Μαΐου 1623 (Μονυχιῶνος ὀγδόην φθίνοντος).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 24η.

Κατ' ἀρχὰς ἀπευθύνεται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἐξυμνεῖ τὴν φήμην καὶ φιλανθρωπίαν του, ἥτις ἦτο γνωστὴ εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Κατόπιν τοῦ διευκρινίζει ὅτι ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως γνωρίζων τὴν φιλανθρωπίαν του ἀπέστειλε τὸν ἴδιον (Μητροφάνην), ἀφοῦ τὸν προτίμησεν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ὑποψηφίους διὰ νὰ σπουδάσῃ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τώρα δέ, ἐπειδὴ ὁ χρόνος παρῆλθε καὶ πρόκειται τῇ προσταγῇ τοῦ Πατριάρχου νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἑλλάδα, παρακαλεῖ τὸν βασιλέα νὰ τοῦ χορηγήσῃ ἐν χρηματικὸν ποσὸν δι' ἀγοράν βιβλίων. Τοῦ ὑπενθυμίζει δὲ ὅτι ἡ Ἑλλάς εὐρίσκεται ὑπὸ τυραννικὸν ζυγὸν καὶ

στερεῖται διδασκάλων καὶ τυπογραφίας. Ἄν λοιπὸν χορηγήσῃ χρήματα, ὁ Μητροφάνης θὰ κηρύττῃ παντοῦ τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ θὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν δι' Ἐκεῖνον. Ἐπὶ πλεόν θὰ ἠδύνατο ὁ βασιλεὺς νὰ ὑποδείξῃ καὶ εἰς ἄλλους ἄρχοντας νὰ δώσουν χρηματικὰ βοηθήματα εἰς τὸν Μητροφάνην, ὅπως ἀκριβῶς εἶχε γίνει καὶ εἰς τὸ παρελθὸν μὲ τὸν Φιλόθεον Ἱεροσολύμων. Τὴν περίπτωσιν δὲ τοῦ Φιλοθέου ἐγνώριζε καὶ ὁ Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἔστειλε τὸν Μητροφάνην εἰς Ἀγγλίαν, τὸν εἶχε διαβεβαιώσει ὅτι ὄχι μόνον ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι μεγιστᾶνες θὰ τὸν ἐβοήθουν. Ἀκολουθοῦν εὐχαί.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 25η.

Ἀπευθυνόμενος ὁ Μητροφάνης καὶ πάλιν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβον τοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι ἡ χορηγία τῶν χρημάτων, τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ (καὶ τὴν ὁποίαν ἐλπίζει νὰ λάβῃ ἐγκαίρως), δὲν θὰ φανῇ χρήσιμος μόνον εἰς τὸν ἴδιον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας τὰ τέκνα στεναρίζουν ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν εὐρισκόμενα. Διότι θὰ ἀναγιγνώσκουν εἰς τὰ βιβλία πῶς ἔζησαν οἱ πρόγονοὶ των, καθὼς ἐπίσης θὰ μελετοῦν καὶ τοὺς βίους τῶν λατίνων ἁγίων, τοὺς ὁποίους οὐδέποτε ἐγνώρισαν. Ἐπὶ πλεόν θὰ μελετοῦν καὶ τὰ φιλοσοφικὰ συγγράμματα τοῦ ἰδίου τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν συγγραμμάτων τοῦ βασιλέως, ὅσα τοῦ δώσῃ ἡ Μεγαλειότης του, προτίθεται ὁ Μητροφάνης νὰ μεταφράσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Βλέποντες δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως γεγραμμένον ἐπάνω εἰς τὰ βιβλία οἱ πρεσβύτεροι τῆς Ἐκκλησίας θὰ δοξάσουν τὸν Θεὸν καὶ θὰ εὐχρηστοῦν διὰ τὸν Βασιλέα, ὅστις ἔστειλε διὰ τοῦ Μητροφάνους τοιοῦτον θησαυρόν.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Μητροφάνης πληροφορεῖ τὸν Βασιλέα, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρῃ τὸν ἱππότην, ἂν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μητροφάνης καὶ οἱ φίλοι τὸν ἀνεζήτησαν παντοῦ. Τὸν παρακαλεῖ δὲ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν χορηγήσιν, διότι πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἑλλάδα, ὅπου καὶ τὸν καλεῖ ὁ Πατριάρχης. Ἐκεῖνος δὲ καθυστερεῖ, διότι ἀναμένει τὴν δωρεὰν τοῦ βασιλέως καὶ πρὸς τοῦτο ἐνημέρωσε καὶ τὸν Πατριάρχην. Ἀκολουθοῦν Εὐχαί.

Σημειώματα.

1. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Meric Casaubon.

Ὁ Μητροφάνης χαιρετᾶ διὰ χαιρετίσματα, τὰ ὁποῖα ἔλαβε ἐκ μέρους τοῦ M. Casaubon, τόσον πολὺ, ὥστε αἰσθάνεται ἀνακούφισιν ἀπὸ τὴν νόσον του, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἐχρειάσθη νὰ λάβῃ καὶ καθαρτικά.

2. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Πατρίκιον Ἰούνιον.

Ὁ Μητροφάνης ἀσπάζεται τὸν Πατρίκιον Ἰούνιον μετὰ τῆς συζύγου του καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ φροντίσῃ τὸν μητροπολίτην Δυρραχίου Χαρίτωνα. Ἄλλωστε τοῦ ὑπενθυμίζει, ὅτι εἶναι ἔτοιμος πάντοτε νὰ βοηθῇ τοὺς φίλους.

Σημ. ἐτηρήθη ἡ ὀρθογραφία τῶν χειρογράφων.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 1η

Μητροφάνης Κριτόπουλος πρὸς Πατρίκιον Ἰούνιον*

f. 11 *Μητροφάνης Ἐλέω Θεοῦ Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς μεγάλης Πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτῆς τῆς οἰκουμένης.*

Ἐνδοξότατε καὶ ἐντιμώτατε κύριε Πατρίκιε Ἰούνιε¹, τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἠἰὲ ἐν Χριστῷ ἀγαπητέ, ἡ μετριότης ἡμῶν εὐχεται σύ τε καὶ πάσῃ τῇ κατ' οἶκον σου Ἐκκλησίαν χάριν, ἔλεος, εἰρήνην καὶ σωτηρίαν, ἔτι δὲ καὶ ἄφεισιν καὶ συγχώρησιν ἀμαρτιῶν παρὰ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος. Καὶ πρὸ πάνυ ὀλίγου χρόνου ἐγεγράφειν πρὸς τὴν σὴν ἐντιμότητα, σκοπῶ χρώμενος τῷ αὐτῷ σχεδὸν ᾧ καὶ νυνὶ διὰ τῶν παρόντων γραμμάτων. Συνίστην γὰρ καὶ τότε τὸν χρήζοντα τῆς παρ' ὑμῶν ἐπικουρίας, δυστυχίσαντα τὰ καιρία. Αὐτὸ τὸ πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἀληθὲς σέβας ᾧ μεταμεληθέντι, ὁψέ καὶ μόλις, ἐδέησα τῶν παρ' ἡμῶν συστατικῶν γραμμάτων πρὸς ὑμᾶς, δι' ὧν ἂν γένοιτο αὐτῷ τυχεῖν τῆς παρ' ὑμῶν ἀντιλήψεως. Ὁ δὲ προκειμένος οὕτως σκοπὸς οὐ πάνυ ἀπέεικε τοῦ προτέρου. Σύστασιν γὰρ καὶ οὗτος ἐκφαίνει πρόσωπον τῆς ὑμετέρας ἐπιεικειᾶς δέομαι. Παρ' ὅσον ἐκεῖνος μετὰ ἐπὶ ἀπαλλαγῇ χρέους ἐδεῖτο ὧν ἐδεῖτο. Οὗτος δὲ ἐπ' ἄλλῃ ὠφελείᾳ ἑαυτοῦ τε καὶ πολλῶν ἄλλων (οἱ γὰρ λόγου μετέχοντες οὐκ ἔσθ' ὅπως μὴ καὶ ἄλλοις ὠφελήσωσι). Ἐπῆρ δὲ αὐτὸν εἰς τοῦτο, ὁ λαμπρότατος ὑμέτερος πρέσβυς, ὁ κύριος Πέτρος Γουῆτζη. Ἐπειδὴ γνοίη καὶ ἡμᾶς πολλοὺς αὐτόθι φίλους ἔχειν, ἠτήσατο καὶ πρὸς ἡμῶν σύστασιν πρὸς ἐκείνους· ἤξα οὖν τῇ αὐτοῦ αἰτήσει. Τί γὰρ ἂν τις καὶ πάθοι ἡνίκα ὑπὸ φίλου βιάζεται; γράψας οὖν καὶ πρὸς ἄλλοις, ὠήθην πρὸ πάντων πρὸς τὴν σὴν λογίότητα γραπτέον. Σὺ δὲ κατὰ τὴν

* Smith 38, fol. 11.

1. Ὡς γνωστὸν ὁ Patric Young (1584-1652), ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου, κατόπιν διωρίσθη ἐφημέριος τοῦ All Soul's College Oxford. Ἦτο ἀδελφικός φίλος τοῦ Κριτοπούλου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφίαν, τὴν ὁποῖαν εἶχον μεταξύ των. Τὸ 1633 ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ περιφήμου Ἀλεξανδρινοῦ Κώδικος, τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους, ὑπὸ τὸν τίτλον «Clementis ad Corinthios epistola prior». (Kemke μν. ἔργον — A. H. Millar, ἐν Dictionary of National Bibliography, I XIII (1900) σελ. 385. — F. L. Cross, The Oxford Dictionary of the Christian Church, σελ. 1485. — T. Smith, Vitae Quorundam Eruditissimorum et Illustrum Virorum, London 1707).

ἐνφυτόν σου καλοκἀγαθίαν, δεξάμενος τὸν παρόντα Ναθαναήλ², χρησιμεύσαντα καὶ ἡμῖν καὶ τῷ μακαρίτῃ Κυρίλλῳ, γενοῦ αὐτῷ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, ἵνα τί σε καὶ ὀμιλοῦντα εὖ εἴποι. Ἄπαντας τοὺς ἡμετέρους αὐτόθι φίλους, εὐχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν ἐν Χριστῷ, οὗ ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν Ἀμήν.

Ἄπὸ Κωνσταντινουπόλει, ἔτει σωτηρίῳ αχλῆ. ἰουλίου ια΄:

ὁ Ἀλεξανδρείας

Διεύθ: Τῷ ἐντιμοτάτῳ καὶ ἔλλογιμωτάτῳ
Κυρίῳ Πατρικίῳ τῷ Ἰουνίῳ,
τῆς ἡμῶν μετριότητος υἱῷ ἐν
Χριστῷ ἀγαπητῷ, δοθείη:
εἰς Λονδώνην.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 2α

M. Κριτόπουλος πρὸς P. Young*

f. 19 *Μητροφάνης Ἐλέω Θεοῦ Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς μεγάλης Πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτῆς τῆς Οἰκουμένης.*

Τῷ ἐντιμοτάτῳ καὶ ἔλλογιμωτάτῳ Πατρικίῳ τῷ Ἰουνίῳ, τῆς ἡμῶν μετριότητος τέκνῳ ἐν Χριστῷ ἀγαπητῷ, χάρις ἔλεος, εἰρήνη καὶ σωτηρία παρὰ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Οὐ πάνυ πολλαὶ παρῆλθον ἡμέραι, ἐξ οὗ γράμματα ἐπεθέμην τινὶ τῶν αὐτοῦσε ἐπ' ἐλεημοσύνη ἀφικνουμένων, ἐγχειρίζοντι ταῦτα τῇ σῇ τιμιότητι. Οἷς σκοπὸς τὸ τὴν σὴν ἀγάπην ἀσπάσασθαι καὶ ταύτης τῆς παλαιᾶς καὶ ἀκίβδηλου ἀναμνησαί φιλίας. Ὁ, εἰ καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐχρῆν, ἀλλὰ τῷ τε τοῦ τόπου διαστήματι, καὶ τῇ τῶν γραμματοφόρων ἀπορίᾳ ἐμποδεῖσθαι, τάχ' ἄν,

2. Ὁ Ναθαναήλ Κονώπιος ἦτο Ἕλληνας, διετέλεσε πρωτοσύγκελλος τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Λουκάρεως. Ἐφθάσεν εἰς Ἀγγλίαν τὸ 1638, ὅπου ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου William Laud, ἐσπούδασεν εἰς τὸ Balliol College, λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ Bachelor of Divinity περὶ τὸ 1642. Διετέλεσεν ἐπίσης Chaplain τοῦ Christ Church! Ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα, ἐξελέγη τὸ 1651 Μητροπολίτης Σμύρνης. (Βλ. Antony Wood, Athenae Oxonienses, τ. 4, σελ. 880, Henry Savage, Balliofergus or a Commentary up the foundation, founders and affairs of Balliol College, Oxford 1668, σελ. 120-122. Joseph Foster, the members of the university of Oxford 1500-1714, vol I, Oxford 1891, σελ. 317. Emile Legrand, Bibliographie Hellénique du dix-septième siècle, τ. 5, Paris 1903, pp. 294-299. Ὁ Kemke δημοσιεύει μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Ναθαναήλ ἐκ τοῦ fol. 11, Smith 37. πρβλ. μν. ἔρ. σελ. 136-137, ἠδὲ ἔχωμεν ἐτοιμάσει σχετικὴν περὶ τοῦτου ἐργασίαν ἥτις θὰ δημοσιευθῇ λίαν συντόμως.

* Smith 38, fol. 19.

οὐκ ἄλλης δεηθήσεται ἀπολογίας, ἀρκούντως εἰς αὐτὸ ἐχόντων τούτων, εἶτα δὲ καὶ ὑπὲρ ἐκείνου, ὧ τὰ γράμματα ἔφθην δέδωκας, εἰς οἶκτον τὴν σὴν ἔμφυτον καλοκἀγαθίαν, ἐπειρᾶτο παροξύναι. Πολλῶν μὲν οὖν ἐδέησα ἐπιχειρημάτων ἢ τότε αἰτίον, ἵνα μὴ τις μέμψηται καὶ ἐγκαλέσῃ ἡμᾶς ἀγνοίαν τῆς σῆς περὶ τὰ ταῦτα προθυμίας. Τῆς δὲ παρουσίας τὸ τέλος μονοειδὲς ἔοικα εἶναι. Οὐ γὰρ δὴ ἄλλο τι προσεστήσαμεθα ἢ τὸ καὶ αὐθις σε ἀσπάσασθαι, καὶ εἰς ἀμοιβὴν ἐγκαλέσασθαι γραμμμάτων, προηγουμένης μὲν τὴν σῶν μηνυόντων ὑγείαν, οἷς λόγος ἡμῖν οὐκ ὀλίγος· εἶτα καὶ περὶ τῶν λοιπῶν φίλων διαγυελόντων, σφόδρα ποθοῦσιν ἡμῖν τὰ λώονα περὶ τούτων πιθέσθαι.

Φθάνοις οὖν ἀμφοτέρα χαριζόμενος, ἀνθ' ὧν χάρις σοι κείσεται πρὸς ἡμᾶς πάντας. "Ἐρῶσο.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔτει σωτηρίῳ, ἀχλῆ ἰουνίου ζη

† Ὁ Ἀλεξανδρείας

Διεύθ.: τῷ ἐντιμοτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ
Κυρίῳ Πατρικίῳ τῷ Ἰουνίῳ
τῆς ἡμῶν μετριότητος ἀγαπητῷ
εἰς Λονδώνην

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 3η.

Μ. Κριτόπουλον πρὸς Πατρικίον Ἰούνιον *

f. 27 *Πολυμαθέστατε καὶ ἐλλογιμώτατε ἄνερ· κἄμοι ἐκ μέσης ψυχῆς περιλημμένε. Ἀσπάζομαι σε ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ:*

Οἱ περίητες οὗτοι καὶ ταλαίπωροι "Ἐλληνες, ἤλθον πρὸς με μετὰ λύπης καὶ ἀθυμίας μεγάλης, ἐπικουρίας παρ' ἐμοῦ πρὸς σε δεόμενοι, φασὶ δὲ ἀπαίσιον τινα, καὶ αὐτοῖς, ἀποτρόπαιον ἀγγελίαν, παρὰ σοῦ ἀκηκοέναι, δι' ἣν μόνον οἱ τεθνήκασιν τῷ δέει. Τοῦτο γὰρ ἦν αὐτοῖς ἐλπίς τοῦ τὸν χειμῶνα διαγαγεῖν, καὶ τὸν λιμὸν παρεκκλιῖναι. Ἀλλὰ πρὸς φιλίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀνάγγελόν μοι ταύτην ὅποια ποτ' ἂν εἶη· καὶ εἰ μὲν μικρὰ τις αὕτη, διηκῆσης αὐτὸς κατὰ τὴν σὴν ἀρχίηνοϊαν. Τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ αὐτοῖς πολλῶν ἀγαθῶν αἷτιος ἔσῃ (καὶ τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἄλλος σιτοδότης Ἰωσήφ τοῖς λιμώττουσιν Ἰσραηλίταις)

* Smith 38, fol. 27.

κάμῃ τῶν ἀπὸ τούτων ἔχλων ἀπαλλάξεις. Οὕτω γάρ τοι ἐνοχλοῦσι μοι, ὡς μῆδὲ τὸ οὖς ἀποκνῆσαι μοι συγχωροῦσιν.

Ἐρῶσων ἅμα τῇ εὐσχημονεστάτῃ συζύγῳ σου, καὶ τῷ φιλότατῳ υἱῷ σου.

Ἐκ τοῦ δωματίου μου
1622 Ποσειδεῶνος
3 ἐπὶ δεκάτῃ

ὁ τῇ σῇ φιλανθρωπεῖα ἀνακείμενος
Μητροφάνης Ἱερομόναχος ὁ
Κριτόπουλος.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4η

Μ. Κριτόπουλος πρὸς Πατρίκιον Ἰούνιον*

Ἐλλογιμώτατε κύριε. Ἀσπάζομαι σε ἐξ ὅλης καρδίας.

f. 29 Οἶδας τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην¹ ἐξεληθόντα τῆς πόλεως· ἀλλὰ σὺν οὐκ ὀλίγῃ λύπῃ ἐπὶ τῇ ὕβρει ἣν ἐπήγαγον αὐτῷ οἱ δύο ἐκεῖνοι βδελυροὶ καὶ δουλοπρεπεῖς. Κατέλιπεν οὖν ἐμὲ τῆς κατ' ἐκείνων δίκης ἐπίτροπον, ἔμπροσθεν τοῦ τε κυρίου Οὐάτθου², καὶ πολλῶν ἄλλων. Τοιγαροῦν αὔριον διέγνωσται πᾶσι τοῖς ἐκείνου φίλοις καὶ αὐτῷ τῷ κυρίῳ Οὐάτθῳ, συνελθεῖν

* Smith 38, fol. 29.

1. Ἐνοεῖ τὸν Μητροπολίτην Δυρραχίου Χαρίτωνα. Ὁ Kemke, μν. ξ., σελ. 130-133 παραθέτει ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν τοῦ Χαρίτωνος πρὸς τὸν Πατρίκιον Ἰούνιον. Μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει ὅτι: «Obwohl Chariton nichts Geringeres war als Metropolit von Dyr-rhachium, stellt er sich doch in den Briefen an seinen, in Christo geliebten Herrn Patricius» ganz besonders und wehmüthing an... In einer Nachschrift empfiehlt Metrophanes Kritopulos obiges Gesuch...». (Kemke, ξ. μν. σελ. 130-131). Ὁ Μητροπολίτης Χαρίτων Σαλιβᾶς, διετέλεσεν Μητροπολίτης Δυρραχίου κατὰ τὰ ἔτη 1614-1631. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του, μετὰ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποκτήσει δύο υἱοὺς καὶ μίαν θυγατέρα ἐκάρη μοναχός, ἐγκατεστάθη εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀχρίδος, ἅμα τῇ συστάσει τῆς Μητροπόλεως Δυρραχίου (1614-15) ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀχρίδος Ἀθανασίου (1595-1615). Ἐγκαταλείπει τὴν χώραν τοῦ 1620 καὶ μεταβαίνει εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπου παραμένει ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυ ἔτος καὶ ἀκολούθως ἐπισκέπτεται διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Ἐκεῖ ὡς ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας του καταφαίνεται συνεδέθη στενῶτα μετὰ τοῦ Μητροφάνους Κριτοπούλου. Τὸ 1631 τὸν συναντῶμεν εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ ἀκολούθως εἰς Ἑλβετίαν. Ἐκτοτε χάνομεν παντελῶς τὰ ἴχνη του. Ἐσχάτως ὁμως ἀνεύρομεν συνταρακτικὰ στοιχεῖα περὶ τῆς δράσεως καὶ τῆς ἐν γένει ἐν Ἀγγλίᾳ παραμονῆς Του τὰ ὁποῖα θὰ δημοσιευθοῦν συντόμως εἰς ἄλλην ἐργασίαν ἡμῶν.

(Snégaron Ivan, Istonija na Okridskata arkiepiscopija-Patriarchija (1394-1767), Institut Macédonien, Sofia 1932. — A. P. Pechayre, L' Archénéché d' Ochrida de 1394 or 1767, ἐν Echos d' Orient, No 183 (1936) pp. 306-308). Ἀνεγνώσαμεν ἐπίσης τὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βασιλέως Ἰακώβου ἐν Smith 76, fol. 165.

2. Πρόκειται διὰ τὸν Richard Watts, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωκε τὴν Φιλοκαλίαν τοῦ Ὁριγένους τὴν 29 Νοεμβρίου 1623 (Βλέπ. Θ. Μοσχονᾶ: Kritopoulia ἐν Analecta II, 1962, καὶ C. Davey, μν. ξ., σελ. 15).

ἅμα κατενώπιον τοῦ τῆς πόλεως προστάτου. Παρέσονται δὲ πάντως καὶ οἱ κακοῦργοι ἐκεῖνοι ἵνα τὴν τοιούτοις πρέπουσαν ποινὴν ἐκτίσωσι. Δεῖ γὰρ οἶμαι ὑπερασπίζεσθαι τοῦ δικαίου· τοῦτο δ' ἔστιν ἂν μὴ τοὺς ἀδικούντας ἀζημίους ἐάσωμεν. Καὶ σὺ οὖν φίλος τε ἐκείνου τυγχάνων, καὶ τοῦ δικαίου πρόμαχος, δεῦρο συναγωνισόμενος ἡμῖν κατὰ τῶν ἀδικῶν. Ναὶ πρὸς τοῦ φίλιου μὴ κατοκνήσης ἐλθεῖν. Προσδοκῶμαι γὰρ σε πάντως αὖριον τῇ πρώτῃ ὥρᾳ, ἢ μικρὸν μετὰ Ἐρῆωσο.

Ἐκ τοῦ δωματίου μου
Αὐγούστου 20.

τῆς λογιότητός σου ὄλως
Μητροφάνης Ἱερομόναχος
ὁ Κριτόπουλος

πέμψας ἡμῖν βεβαίαν ἀπόκρισιν, διὰ γράμματος καὶ δέομαι

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 5η

Μητροφάνης Κριτόπουλος πρὸς Patrick Young*

f. 33 *Τῷ ἐλλογιμωτάτῳ καὶ ἀξιοτάτῳ
κυρίῳ Πατρικίῳ τῷ Ἰονίῳ
τῷ βασιλικῷ βιβλιοφύλακι
Μ. ὁ Κριτόπουλος Ἱερομόναχος
καὶ μέγας πρωτοσύγγελος Ἀλεξανδρείας¹,
εὖ πράττειν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ.*

Τὸ μὲν παρὰ πόδας τὰς ὑποσχέσεις ἐκπληροῦν, εὐπορούντων ἢ δυναμένων ἂν εἴη. Τὸ δ' ὅψε καὶ διὰ χρόνον, οὐ πάντως ἀμελούντων, ἀλλ' ἢ εὐπορούντων ἢ μὴ οἶων τε ὄντων. Ὁ δὲ πάρεστι κάπ' ἐμοὶ κατανοεῖν. Εἰ μὲν γὰρ εἰς χεῖρας τὴν ἐτέραν ταῖν βίβλοιον εἶχον, ἅμα τῷ λουδῶνηθεν ὀξυνίαζε παλινοσπῆσαι, ἐπεπόμφιν ἂν. Ἐπεὶ δὲ ἄλλος ταύτην ἔφθη προδηνευσάμενος, νῦν ὅτε πρῶτον ἦκε λαβῶν ἀμφοτέρας, σοὶ πέμπω. Χρῶ τοῖνον ταύτης εἰς κόρον ὅσον ἂν βούλη. Εἰ δὲ καὶ ἐκδοθῆναι συνεργήσεις, ἦτοι διὰ σαυτοῦ, ἢ δι' ἄλλου τοῦ τῶν σῶν φίλων, ἢ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ σοφωτάτου βασιλέως (τί δαί, οὐκ ἄξιον βασιλέως οἶει τουτί τὸ ἔργον εἶναι; καὶ τοιούτου μέντοι ἀξιαγάστου Βασιλέως οἷος ἔστιν ὁ τῶν Βρετανῶν μονάρχης ὁ δεσπότης Ἰάκωβος; πάνυ μὲν οὖν οὐ οἶδα) τοῦτο διηνεκῆ καὶ αἰώνιον ὑμῖν τὴν μνήμην προξενήσει. Ἐμοὶ τε λίαν κατεθύμιον ἔσται. Μεταξὺ δὲ γράφοντι ἦκε μοι εἰς μνήμην ὁ Δαμασκηνός.

* Smith 38, fol. 33.

1. Ὅπως βλέπομεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς, ὁ Μητροφάνης εἶχεν ἤδη τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιμανδρίτου καὶ τοῦ Πρωτοσυγγέλλου Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τὸ ἔτος 1621, ἴσως καὶ ἐνωρίτερον ἀκόμη. (βλ. Ἱ. Καρμίρη, μν. β., σελ. 74).

Οὐ ἡ βραδύτης θαυμάζειν με πείθει. Οὐ γὰρ δὴ καὶ σὺ πρόφασιν ἔξεις ὡς ἄλλω ταύτην ἐδεινείσῃ. Εἰ μὴ ὅτι τῆς ὑποσχέσεως ἐπελάθου.

Πέμφοις τοίνυν τὴν βίβλον διὰ τάχους. Ἐπιγεγραμμένη τὸ σὸν ὄνομα. Τὸ ἡμῖν ἐράσιμον καὶ πολυπόθητον. Καὶ γὰρ οὐχ ἤττον τούτου ἢ τῆς βίβλου ἐρῶν εἰμί. Ἐρῶσο.

Τὸν κρυφιοφύλακα τοῦ βασιλέως ἀσπάζομαι καρδίηθεν. Ἄμα τῷ τούτου ἀδελφῷ καὶ ἱατρικῷ διδασκάλῳ. Ἀνάγγελον δέ μοι (ἀντιβολῶ) τὴν τοῦ Βῆλ εἰς Γερμανίαν ἀποδημίαν ἐπὶ διακομίσει βιβλίων. Πότε ἄρα ἔσεται. Ἐχω γὰρ τι ἐντέλεσθαι αὐτῷ.

1621. Μαιμακτηριῶνος

Δεκάτη. Ἐκ τοῦ

δωματίου μου

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 6η

M. Κριτόπουλος πρὸς P. Young*

f. 35 *Τῷ πολυμαθεστάτῳ καὶ σοφωτάτῳ
κυρίῳ Πατρικίῳ τῷ Ἰουνίῳ τῷ τοῦ
Βασιλέως καὶ μονάρχου τῆς μεγάλης
Βρετανίας, βιβλιοφύλακι, πᾶσαν
ἐδνυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν πρὸς τοῦ
τῶν ὅλων Θεοῦ.*

Ἦκω διὰ τοῦ παρόντος γράμματος, πρῶτον μὲν ἀσπάζασθαι τὴν ὑμετέραν τιμιότητα. Ὀφείλεται γὰρ ταύτη τοῦτο πρὸ ἡμῶν πολλῶν ἕνεκα. Σὺ γὰρ οὐ μόνον παρόντα με διαφερόντως ἐφίλησας, καὶ παντὶ τρόπῳ πολλὴν φιλανθρωπίαν μοι ἐπεδείξω, οὐ φιλοῖς μόνους ῥήμασιν, ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς. Ὡστε πᾶσαν σπουδὴν ὠφθης τιθέμενος πολλῶ τῷ μέτρῳ παρελάσαι πάντας τοὺς ἐνθάδε εὐνοικῶς μοι καὶ φιλανθρώπως χρησαμένους. Ἄλλ' ἤδη καὶ ἀπόντος οὐκ ἐπελάθου, ἀλλὰ καὶ μέμνησαι, καὶ δι' εὐφήμου φωνῆς παρὰ πολλοῖς μεγαλοπρεπέσι τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς ἄγεις. Κἄν τοῖς πρὸς τὸν κύριον Ῥοῦσον¹ συνετωτάτοις γράμμασί σου, οὐκ ἐμὲ μόνον ἠσπάζου, ἀλλὰ καὶ τοὺς

* Smith 38, fol. 35.

1. Ἔνωσὶ τὸν John Rous, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸν τίτλον τοῦ M.A. καὶ ἦτο Fellow τοῦ Oriel College. «He appears to have discharged his trust in the Library with faithfulness and at least to have deserved some mention at the historiographer's hands for the Appendix to the Catalogue which he issued in the year 1635» (βλ. Annals of the Bodleian Library Oxford By William Macray, Oxford 1890, σελ. 56-58). Βλ. ἐπίσης Ἰ. Καρμίρη, μν. ἔ. 74.

φιλοῦντας τὸν Μητροφάνη, ἀγαπᾶν ἔλεγες καὶ ἀσπάζεσθαι. Μητροφάνη λέγω τὸν ξένον, τὸν ἐπήλυδα, τὸν μηδὲ ψιλῆς γοῦν προσηγορίας παρ' ἄλλων ἀξιούμενον. Τοῦτο πόσης εὐφροσύνης ἡμῖν αἴτιον οἶε γενέσθαι; ἢ ὅπως τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐπῆρεν; ἢ ὅσῃν τὴν παραμυθίαν ἐπήγαγεν; ἔγωγε οὐκ ἔχω λέγειν. Οἶδε μόνος ἐκεῖνος ὁ καρδίας καὶ νεφροῦς ἐτάζων τῶν ἀνθρώπων. Οὐ καὶ ἀμείψασθαι σε πολλοῖς καὶ δαψιλῆσι δώροις τῆς πρὸς ἐμέ σου ἀνυποκρίτου καὶ εἰλικρινοῦς εὐνοίας, ἐξ ὅλης καρδίας ἱκετεύω.

Τοῦτε οὖν, καὶ ἵνα τῆς ὑμετέρας ἀξίας δεηθῆσομαι, ὅπως (εἰ μὴ πάντῃ χαλεπὸν τοῦτο, ὡς ἔγωγε οὐκ οἶμαι) μικροῦ γράμματος ἡμᾶς ἀξιώσης μηνύοντος τὴν σὴν κατάστασιν. Πέπεισμαι δὲ εὐτυχῆ ταύτην εἶναι καὶ τρισόλβιον, τῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ κυβερνωμένην τε καὶ περιεπομένην, ἀλλ' ἵνα καὶ ἡμεῖς συγχαίρω μὲν σοι τῆς εὐτυχίας. Εἰ γὰρ δι' ἄλλων ἀσπασάμενος οὕτως ἐπιτρέψαι ἰσχυσας, σκόπει δὲ ὧ θαυμάσιε τί ἂν δράσης εἰ γ' ἀμέσως ἀξιώσης ἡμᾶς ἀσπασάσθαι; μὴ οὖν ἡμῖν τηλικούτου πράγματος φθονήσης. Μηδὲ τηλικαύτης ἡδονῆς στερεῆσαι ἡμᾶς ἀνάσχοιο. Ἐρῶωσον εὐδαιμόνως.

Τὸν βασιλικὸν ἐκεῖνον κρυφιοφύλακα τὸν πολλῆς τιμῆς ἄξιον ἀσπάζομαι λίαν ἡδέως. Καλῶς ποιήσεις φιλανθρώπως χρῆσόμενος τῷ γραμματοκομιστῇ. Ἔστι γὰρ τῶν φιλοτεύτων τὸν σὸν Μητροφάνη.

ὁ κατὰ πάντα σὸς καὶ τῆς σῆς καλοκάγαθίας
ἐξηρητημένος, Μητροφάνης ὁ Κριτόπουλος.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 7η

M. Κριτόπουλος πρὸς P. Young*

f. 37 *Τῷ πολυμαθεστάτῳ, καὶ ἔλλογιμοτάτῳ
κυρίῳ Πατρικίῳ τῷ Ἰουνίῳ.*

*M. Ἱερομόναχος ὁ Κριτόπουλος, σὸν τῷ
ἀσπάζεσθαι ἐν Χριστῷ καὶ εὖ πράττειν
κατὰ πάντα:*

Οἷα δὴ καὶ ξυνέβη μεταξὺ σοῦ τε κάμοῦ, οὐκ ἄξιον οἶμαι σιγῇ παραδραμεῖν. Ἀπίην εἰς τὸν κοιμιστὴν φέρων ἅμα καὶ τὰ βίβλω. (λέγω δὴ τὰς εἰς τὸν θεῖον ψαλτῆρα διαφόρους ἐρμηγείας) ἡμέρα δ' ἦν ἡ καθ' ἡμᾶς δευτέρα τῆς ἑβδομάδος, ἣν ἡμεῖς τῇ σελήνῃ ἀφοσιοῦται. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἄρμα ἔφθη προυξεληθόν, ταῦτα μὲν ἐκεῖ κατέλιπον, ἐντειλάμενος ἐκείνῳ τῇ ἐπομένῃ σοι τετάρτῃ κομίσειν. Ἐπιγράψας ἔξωθεν ὅτι κἀκεῖνώ σοι ὅσον οὕτω εἰσαχθήσονται. Οὕτω

* Smith 38, fol. 37.

δ' ἡμέρα παρῆλθε, καὶ ὁ συνοικῶν μου κύριος Ῥιχάρδος ὁ Οὐάτθος¹ (ὅς καὶ ἀσπάζεται τὴν σὴν τιμιότητα καρδίηθεν) ἦκων ἀπὸ τῆς κοινῆς βιβλιοθήκης, ἀνήγγειλέ μοι τὴν ποθεινοτάτην ἀγγελίαν, ὅτι δηλαδὴ τὰ τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ ἔργα ἐπέμφθη μοι πρὸς τῆς ὑμετέρας καλοκάγαθίας, κἄστι παρὰ τῷ κυρίῳ Ῥούσῳ. Σπουδῇ δὲ τούτων προσελθὼν καὶ τὴν βίβλον ἀνά χεῖρας δεξάμενος, τὰ πρῶτα εἶγε καὶ τὸ σὸν τίμιον ὄνομα περιφέρει ἐσκόπου, τὸ ἐμοὶ πολυπόθητον. Ὡς δὲ τοῦτο σχεδὸν ἐγκεκολαμένον εὔρον, ὥσπερ τι περιάμμα κατὰ τῶν βασκαιόντων, οἴκαδε φαιδροὶ ἀνεχώρουν, πᾶσιν ἐπιδεικνύμενος, οἷα βίβλος πρὸς τοῦ βασιλικοῦ βιβλιοφύλακος δωρεάν μοι ἐπέμφθη.

Τὰς μὲν οὖν περὶ τούτου χάριτας ἐπειδὴ ὁ τελῶς ἀποτίσαι οὐχ οἶον τε πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τὰς κατὰ δύναμιν δέχου. Οἰδῶς καὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ φίλου εἶναι τὸ κατὰ δύναμιν. Τῶν δ' ἄλλων, ὀφειλέτην με ἔχω εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα. Μήνυε δὲ καὶ σὺ εἶγε τὰ παρ' ἡμῶν ἐδέξω. Πρὸς δὲ καὶ τὴν τοῦ Βῆλ εἰς Γερμανίαν ἀποδημίαν. Ἔρβρωσον.

1621. Μαιμακτηριῶνος

ἌΟγδόη ἐπὶ Δεκάτη

ἐν Βασιλίῳ:

Τὸν λογιώτατον κρυφιοφύλακα σὺν τῷ ἀδελφῷ, ἀσπασι μοι καὶ αὔθις.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 8η

f. 39 *Τῷ τιμιωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Α.Β.*

τὸν ὀφειλόμενον καὶ τοῖς ἀκριβοῖς φίλοις

προσήμενον ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν καὶ

τὴν παρὰ Θεοῦ σωτηρίαν:

Πολλοὺς μὲν τοὺς κινδύνους καὶ μόχθους ἐπάγουσιν αἱ μακραὶ καὶ διαπόντιοι ὁδοιπορίαι, τοῖς τῆδε κακεῖσε περιφρονοῦσιν. Οὐ μὴν δὲ κενῶς εἶασε τούτους γίνεσθαι ἢ τὰ πάντα σαφῶς διηθήνουςα τοῦ Θεοῦ πρόνοια· ἀλλ' ἔδωκεν ἡμῖν πλεῖον τὸ κέρδος ἐκ τούτων καρποῦσθαι. Καὶ τοῖς μὲν περὶ τὰ σωματικὰ καὶ βιωτικὰ τὰς ἀποδημίας ποιουμένοις, τοιοῦτον καὶ τὸ κέρδος προσγίνεται. Τοῖς δὲ περὶ τὰ μένοντα καὶ ἴν' οὕτως εἶπω, Θεῷ φίλα ἐσπουδακόσι καὶ ὁπορισμὸς καταλλήλως προσφέρεται. Ὅποῖος ἄρα κἄμοι τῷ πολλῷ μὲν κινδύνων κατατολήσαντι, πολλῶν δὲ τῶν ἀνιαρῶν πείραν σχόντι, οὐκ ἐπὶ πορισμῷ

1. Βλ. ἐπιστολὴν 4, σημ. 2.

* Smith 38, fol. 39.

ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ τοῦ τῶν τοιούτων, οἷς χαίρουσιν οἱ περὶ ταῦτα κεχηγότες, ἀλλὰ διὰ τὴν τ' ἀγαθοῦ κτῆσιν, οὗ πάντες ἐφιένται. Καὶ ὁ Θεὸς τοῖς αὐτὸ εἰλικρινῶς ζητοῦσι μάλιστα συνεργεῖται, γέγονέ τε καὶ γενήσεται τοῦ Χριστοῦ κατανεύοντος καὶ ταῖς ἐνθάδε δωρεαῖς τὰς ἐλπιζομένας βεβαιοῦντος. Μέρος δὲ τὰγαθοῦ (διήρηται γὰρ τοῦτο τοῖς φιλοσόφοις εἰς πολλὰ) εἰκότος εἶεν ἂν οἱ πιστοὶ καὶ ἀνυπόκριτοι φίλοι. Ταῦτά τοι καὶ δῶρον χρῆ τούτους ἡγεῖσθαι θεόθεν χορηγούμενον. Πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθῆ ἀνωθεν ἐστὶ καταβαίνουσα παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν Φώτων· μεθ' ὧν καὶ σὲ (σοφώτατε Α.Β.) παρὰ προσδοκίαν ἡμᾶς φιλήσαντα ἀγνώτας σοὶ ὄντας καὶ ἀλλοδαπεῖς, καὶ τῆς σῆς καλοκαγαθίας ἡμῶν αὐτοψὶ μεταδόντα, παρὰ τοῦ Θεοῦ οἰόμεθ' ἡμῖν χαρισθέντα, ἐπὶ παραμυθίᾳ τῆς ἡμετέρας ξενιτείας. Διὸ καὶ χαίρομεν ἐπὶ τῷ τοιούτῳ δώρῳ, ὥσπερ κἀπὶ τοῖς ἄλλοις, οἷς ἡμῖν ἐχαρίσατο διὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ σοῦ μὲν δεόμεθα μὴ παύσειν φιλεῖν ἡμᾶς καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. Τὸν Χριστὸν δὲ τὸν δωρήσαντά σε ἡμῖν ἱκετεύομεν φυλάττειν σε διὰ παντός ἐν πάσῃ εὐτυχίᾳ ψυχικῇ καὶ σωματικῇ. Ἀμήν.

Ὁ τῆς σῆς φίλιας ἐξηρητημένος
Μητροφάνης Κριτόπουλος

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 9η

Μ. Κριτόπουλος πρὸς Μερικ Casaubon*

Γ. 66 *Λογιώτατε καὶ φίλτατέ μου Κασανβόνιε¹,
χαίροις ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν:*

Τὴν σὴν πρὸς με εὖνοιαν καὶ σπουδὴν, πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις τεκμηρίοις ἐγνώκα, οὐχ ἤττον δὲ καὶ οἷς ἄρτι πεποίηκας τὴν εἰς Λονδώνην μέλλων

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 66.

1. Ὡς γνωστόν, ὁ Meric Casaubon (1599-1671) ἦτο στενὸς φίλος τοῦ Κριτοπούλου. Ἦτο υἱὸς τοῦ πολυμαθοῦς Ἰσαακίου καὶ ἐγεννήθη εἰς Γενεύην. Εἰς ἡλικίαν 9 ἐτῶν ἔφθασεν εἰς Ἀγγλίαν μετὰ τοῦ πατρὸς του, ὅπου ἐν συνεχείᾳ ἐφοίτησεν εἰς τὸ Christ Church College, διατελέσας ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ καθηγητοῦ Edward ὁ Meetkirk βασιλικοῦ διδασκάλου τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. (βλ. περὶ αὐτοῦ A. Wood, μν. ξ., vol. III col. 934-940 καὶ The Dictionary of National Biography, σελ. 1170-1171. Casanboniarum Epistolarum, Merici Casauboni, Isaaci filii ad viros Etuditos epistolae selectae. Typis Casparis Fritsch et Michaelis Böhm MDCCIX). Εἰς τὸ λεύκωμα τοῦ Μητροφάνου (ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον «Φιλοθήκη») ὁ Μ. Casaubon γράφει τὰ ἐξῆς: Μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, Rom. 12,3 - Doctissimo et humanissimo viro Metrophani Critopulo, amico conjunctissimo, Mericus Casaubonus Is. F. scripsit in dinturnae conversationis et aeterni amoris testimonium (Μ. Ρενιέρη, μν. ξ., σ. 19).

βαδίζειν, πέμψας μοι τὰ ἄπερ ἤτησα βιβλία. Ἐλύπησας δὲ ἐφ' ἐνὶ καὶ μόνῳ, ὅτι (δηλαδὴ τὴν σὴν ἀποδημίαν οὐ προεσήμηνάς μοι, ἢ γὰρ γράμματά σοι ἐπέθηκα πρὸς τοὺς αὐτόθι γνωστούς, ἀλλ' ἔσως τὸ βᾶρος ἀποδιδράσκων. Χάρις σοι ὅμως τῆς προθυμίας. Συγγνώμη δὲ καὶ τῆς ἀμελείας. Καὶ ταῦτα ἀπροσδοκῆτως σοι γεγонуίαις. (Εἶναι ὁ συνθαλαμίτης σου ἀληθεύει). Ἄλλὰ γοῦν πρὶν σὲ δεῦρο ἐπανακάμψαι γράμμασι τὰ κατὰ σὲ δηλοῦν οὐ κατοκνήσει. Ποθῶ γὰρ ἀγαθοῦ τινὸς ἀκροάμενος περὶ σοῦ καὶ ὅπως σοι τὰ κατὰ μάλιστα μοι χαριούμενος ἔση. Ἐρῶσο.

1620 Ἀνθεστηριῶνος
εἰκάδῃ ἐν Βασιλῶν

ὁ φιλούμενος σοὶ καὶ σφόδρα
ἀντιφιλῶν σε
Μητροφάνης Κριτόπουλος.

Διεύθ: Τῷ λογιωτάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ
κυρίῳ Μερικῷ Κασαυβόνῳ
ἀδελφῷ μοι ἐρασιμιωτάτῳ
μετὰ πίστεως δοθείη
εἰς Λονδῶνην

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 10η

M. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

f. 68 *Τῷ νοσοῦντι Μερικῷ τῷ Κασαυβόνῳ,
ὁ μάλιστα νοσῶν Μητροφάνης Κριτόπουλος
ὕμειαν καὶ σωτηρίαν διὰ τάχους:*

Οὐδὲν ἂν γένοιτό μοι λυσιτελέστερον, τοῦ τοὺς φίλους εὖ πράττειν πυνθάνεσθαι. Τοῦτο γὰρ οὐ μόνον τέρπει με καὶ σκιρτᾶν ἀναγκάζει, ἀλλὰ καὶ παραμυθεῖν εἴωθε, καὶ τῶν θλίψεων πείθειν, ἀμνημονεῖν, αἶ με νῦν ὑπόττε τῶν ἀθήτων καὶ ἀπροσδοκῆτων νοσημάτων καὶ ἄλλων τινῶν ἀβρόχτων αἰτιῶν συνέχουσιν. Εἰ δὲ ποτε δυσπραγοῦντας ἐκείνους αἰσθομαι, πῶς δοκεῖς; τὴν καρδίαν τιτρώσκομαι καὶ μόνον οὐ ἔξω ἐμαυτοῦ γίγνομαι. Ὅπερ δὴ τὴν ἐπιστολήν σου δεξαμένῳ ξυνέβη μοι παθεῖν. Λαβὼν γὰρ αὐτὴν τὸ καταρχάς, ὑπερήσθην δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι τοῦ ἐμοῦ Μερικίου γράμματα ἦν. Ὡς δὲ προῖων ἔγνων σε ὑπὸ ἱατροῦς ἢ (τόγε χεῖριστον καὶ ἀπευκτέον) ὑπὸ χειροῦ-

* British Museum, Burney MS. 369 fol. 68².

Ὁ Kemke μν. ξ., σελ. 125 δημοσίευσε μικρὸν τι ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, «ἐγὼ δ' οὖν οὐκ ἐθάς... ἔπαθον & ἔπαθον». Εἶναι ἐκ τοῦ f. 68 καὶ ὅχι 67 ὡς ἀναφέρει ὁ Kemke.

γοῖς διατελοῦντα, ἡλλοιώθην ὅλος ὡσπερ τις χαμαιλέων ἢ πολύπους (ἐὼ γὰρ λέγειν τὸν πρωτέα τέχνη τὸ ἄλλοιοῦσθαι προσποιούμενον) ἄλλος ἐξ ἄλλου γιγνόμενος. Ἄλλ' ἰστέον ἀδελφεὸ οὐ γὰρ ἀγνοεῖν σε οἶμαι τό, ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει.

Ἐδεῖ δὲ πυνθάνη περὶ τῆς νόσου μου, πότερον παλαιά τις ἦν, ἢ ἀρτίως μοι ἐνέσκηψεν, ἴσθ' ὡς, οὐπω τοιούτοις χαλεποῖς καὶ κακοῖσιν νοσήμασιν ἐνέκυρσα. Ἄλλ' οὐ δι' ἄλλον τινὰ τῶν Ἑλλήνων ἀκήκοα τοῖς ὁμοίοις περιπεσεῖν. Δοκῶ δέ μοι ταῦτα συμβῆναι, τῇ τοῦ πονηροῦ καὶ δισώδους ζύθου χρήσει, (ὡς ἀπώλλοιτο ὁ τοῦτον πρώτως ἐξευρῶν). Ἔστι γὰρ κακοχυμίας μὲν καὶ ἐλεφαντιάσεως ποιητικός, ἀγαθοῦ δὲ οὐδενὸς αἴτιος. Ἐγὼ δ' οὖν οὐκ ἐθάς ὢν τοιούτου πόματος (θάττον γὰρ ἂν τις ὄρνιθος γάλα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὕρηση, ἢ σταλαγμὸν ζύθου). Ἐξαίφνης τε τοῦτον καὶ οὐ κατὰ μικρὸν πίνειν ἀρξάμενος (τί δαί ἔμελον ἐνθάδε πίνειν μήτε τοῦ ὕδατος ὑγιοῦς οὔτος μήτε τοῦ οἴνου σφόδρα μου λυσιτελοῦν). Ἐπαθον ἅπερ ἔπαθον. Καὶ νῦν ἔκτος οὕτωσιν μὴν οὐπω τί δύναμαι ραῖσαι, τοῦ κακοῦ ἐν τὸ πρόσω χωροῦντος, καὶ σφοδρότερον ἐπιτειδομένου. Ἄλλ' ὅμως οἶσω (ἢ τί ἄλλο πιστέον;) ἕως ἂν ὁ ἐμὸς Χριστὸς εἰς τὴν ταπεινώσιν μου ἐπιβλέψῃ. Καὶ γὰρ ἀμετατρεπτί εἰς αὐτὸν ἐλπίζω. Καὶ οἶδ' ὅτι ἡ ἐλπὶς οὐ κατ' αἰσχυνοῖ με. Ἐἴεν. Σὺ δὲ ἐν τῷ μεταξύ ἐκάτερον μοι ὑγιαίνουσιν τὸν ἄνθρωπον καὶ φίλοις ἀντιφιλοῦντα σε τὰ μέγιστα καὶ ὡς τάχος μοι τὰ περὶ τῆς ὑγείας σου ἀκοντίσας.

Ἐν Βασιλῶν φροντιστήριον

τῆς Ὀξονίας 1920

Βοηδρομιῶνος ἕκτη ἰσταμένου.

Ἀπαντας τοὺς αὐτόθε φίλους, ἀσπάζομαι καρδίῃθεν. Ὁ Χριστόφορος¹ ἦμεν ἐνθάδε πολλὰς χάριτας ὁμολογεῖν σοι καὶ ἀπὸ ψυχῆς ἀσπαζόμενός σε.

Διεύθ.: Τῷ ἐλλογιμωτάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ
κυρίῳ Μερικῷ τῷ Κασαυβόνῳ
τῷ λίαν μοι ἀγαπητῷ
τιμῶς καὶ πιστῶς δοθεῖν
εἰς Λονδῶνην

1. Ὁ Χριστόφορος Ἄγγελος ἐγεννήθη τὸ 1575 εἰς Γαστούνη τῆς Ἠλείας. Ἐγκαταλείψας ἔνωρις τὸ χωρίον τοῦ, ἐκάρη μοναχὸς ἐγκατασταθεὶς τὸ 1606 εἰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ συλληφθεὶς καὶ βασανισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐδραπέτευσε καὶ ἔφθασεν εἰς Ἀγγλίαν τὸ 1608, εἰς τὸ Yarmouth, ὅπου τὸν ὑπεδέχθη θερμῶς ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Norwich. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου ἐστάλη εἰς τὸ Cambridge ὅπου ἐφοίτησεν ἐπὶ τριετίαν εἰς τὸ ἐκεῖ Trinity College. Ἀκολούθως ἐπεσκέφθη τὴν Ὁξφόρδην τὸ 1610 καὶ συνέχισε τὰς σπουδὰς του εἰς τὸ Balliol College, ὅπου συνεδέθη στενωῶς μετὰ τοῦ Μητροφάνου Κριτοπούλου. Ἀπέθανε καὶ ἐτάφη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς ἐκκλησίας Saint Ebbe τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1638. Καὶ περὶ τούτου ἔχομεν νέας πληροφορίας, τὰς ὁποίας θὰ δημοσιεύσωμεν προσεχῶς (Wodd

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 11η

M. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

f. 70 *Λογιώτατε καὶ ἐμοὶ φίλτατε*
Κύριε Κασανβόνε
χαίροις ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ.

Ὑπεσχόμεν γράφαι πρὸς τὴν σὴν τιμιότητα, ἀλλὰ τὰ πολλά μου νοσήματα ἐπὶ πολὺ ἀυξήθεντα, καὶ τοῦ σώματος ἐπικρατήσαντα, ἐμποδῶν μοι τέως κατέστη, καὶ τῆς ὁρμῆς εἴρξε καθάπερ τινα χεῖμαρρον, πέτρα μεγάλη ἢ ὄρος προβεβλημένον τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω κινήσεως κωλύει καὶ οὐκ ἔῃ πορρωτέρω τρέχειν. Καὶ οἶμαί σε διὰ τοῦτο, ἢ παραβάτην τῶν ὑποσχέσεων κρίνειν με, ἢ τῶν φίλων ἀμνήμονα. Εἰ δὲ τοῦτο γένοιτο (ὅπερ τέως οὐ πείθομαι) ἑκατέρου ἀμαρτάνεις. Ἴδου γὰρ κλινοπετῆς ὢν καὶ μόλις ἀναπνέων τοῦ γράφειν οὐκ ὤκησα. Ἴν' οὕτω γοῦν τὸν ἔλεγχον διαδράσαι μοι ὄρα δὲ μὴ ὢν ἐμὲ ἔνοχον κρίνεις, τούτοις αὐτὸς περιπέσης. Ἐγὼ γὰρ ὀψὲ μετὰ, ὅμως γοῦν (τότε ἐπ' ἐμοὶ) τὸ χρέος ἀποιῶσαι; δοκῶ. Χρῆ δὲ καὶ σὲ γραμματίῳ μικρῷ δηλῶσαι μοι τὴν σὴν διάθεσιν πρὸ τοῦ σε ἐνθάθε ἀφικέσθαι. Ἀκούσας γὰρ παρὰ τοῦ συναλαμίτου σου (ὅς ἤκεν εἰς ἐπίσκεψίν μου, χθὲς πρὸς ἐσπέραν ἀσπασμόν μοι παρὰ σοῦ φέρων καὶ ὅτι εἰς ἔτι νοσεῖν ἐκξαγωνῶν) κληήρην τε ὄντα καὶ ὑπὸ ἰατροῦς τελοῦντα σε ἀνιῶμαι μάλιστα καὶ τινος καλοῦ ἀκροάματος ἀκοῦσαι περὶ σοῦ λίαν ἐφίεμαι. Ἐπὶ τούτοις, ἐβῆρσο καὶ ὁ Θεὸς δώῃ ἐνωθῆναι ἀλλήλοις ἐν υγιείᾳ ψυχικῇ τε καὶ σωματικῇ ἀχῆ Μεταγεινιῶνος τετάρτη ἰσταμένου ἐν Βαλιόλ.

ὁ πλεῖστα ἀγαθὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ σοι εὐχόμενος
 Μητροφάνης Κριτόπουλος

Διεύθ.: τῷ λογιωτάτῳ καὶ φιλομαθεστάτῳ
 κυρίῳ Μερικίῳ τῷ Κασανόβῳ
 τῷ ἐμοὶ προσφιλεστάτῳ
 μετὰ πίστεως δοθείη
 εἰς Λονδώνην

μν. ξ. col. 633-634, E. Legrand, Bibliographie Hellénique, XVII siècle I, Paris 1894, σ. 109-118 καὶ III, Paris 1895, σ. 208-209. — S. Gibson, Christofer Angel, Teacher of Greek ἐν τῷ The Glory that is Greece, Λονδῶν 1944. — N. Βέη, Ὁ Χριστόφορος Ἄγγελος καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο του. Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπιθεώρησις, Ὀκτώβριος 1948, σ. 372-378. — Σ. Μακρουμιχαλοῦ, Βιβλιογραφία τῶν ἔργων Χριστοφόρου τοῦ Ἄγγελου 1575-1638, Βιβλιόφιλος Ζ (1953) σ. 43-51. Τοῦ αὐτοῦ, Χριστόφορος Ἄγγελος, ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος τῆς Ὁξφόρδης (1575-1638), Βιβλιογραφικὴ μελέτη, Πελοπόννησιακά, Β' (1957), σ. 219-246).

* British Museum, Burney MS. 369, fol 70.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 12η

Μ. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

f. 74 *Τῷ ἐλλογιμωτάτῳ καὶ ἡμῶν ποθεινοτάτῳ
κυρίῳ Μερίκῳ τῷ Κασαυβόνῳ
Μητροφάνης ὁ Κριτόπουλος, εἰς πρᾶττειν.*

Φειδίαν τὸν ἀγαλματοποιόν, οὐ μόνον ἐκ τῶν μεγάλων ἔργων φασὶν θαυμάζεσθαι, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἐκ τῶν μικρῶν. Οἷος ἦν ὁ χαλκοῦς τέττιξ, ἢ ἡ μέλιττα, ἢ ἡ μῆγα ἢ τί τῶν τοιούτων. Τῇ μὲν φύσει χαλκοῦν δοκούντων, τῇ τέχνῃ δὲ μόνον οὐχὶ ἐμψυχωμένων. Ἐφιλοτιμεῖτο γὰρ ἐκεῖνος κἄν τοῖς μικροῖς τῶν ἔργων, τὴν τέχνην περικλείειν οὐχ ἤττον ἢ ἐν τοῖς μεγάλοις. Ἄλλὰ τί μοι ταῦτα πρὸς σέ βούλεται; ὅτι δηλαδὴ καὶ σὺ ἐν πάνυ ὀλίγοις ρήμασι δυνάμενος, ὅλην ῥητορικὴν πιθανότητα καὶ σοφιστικὴν τεχνολογίαν, περικλείσας, πολὺ πλέον ἢ ἄλλοι ἐν μακροῖς καὶ διεξοδικοῖς λόγοις, σιγῆς ἀναμένων (ὡς εἶοικε) τὴν ἡμετέραν πρὸς σε ἐπαγγελίαν. Ἦν βιαζόμενοι καὶ οἷον τυραννοῦμενοι ὑπὸ σοῦ ἄκοντες ἐποίησάμεθα! Τοιγαροῦν ἰδοῦ σοι τοῦπάγγελμα πεπλήρωται. Καὶ γράφω ὡς οἷον τέ μοι, μᾶλλον δὲ ὡς σχολῆς εὐπορήσαι ἠδυνήθην. Ἄξιῶ δὲ τῶν ὁμοίων εὐτυχεῖν. Οὕτω γὰρ ἂν φανεῖς κἄυτὸς τὰς ὑποσχέσεις ἐμπεδῶν ἀλλὰ μὴ μόνον παρ' ἄλλου ταύτας σφοδρῶς ἀπαιτῶν, αὐτὸς δὲ εἰς οὐδὲν τιθέμενος. Σὺν τῷ γράφειν δὲ καὶ εἴ τι νέον ἔχει κοινωνήσεις ἡμῶν πάντως ἐκείνου. Κισῶ γὰρ ἀκοῦσαι νέου τινὸς ἀκροάματος, οὐκ ἔλαττον ἢ αἰ κούσαι, οἰουδήποτε βρώματος ἀναμνησθῆσαι. Πρὸ τῶν ἄλλων δὲ τὰ κατὰ σε καὶ τὴν σὴν ἀφιξίν δηλώσας. Ταύτης γὰρ μᾶλλον μοι μέλει ἢ πλείστων ἄλλων.

Ἐρῶσο. Τὸν ἄριστον τῶν ἱατρῶν ἀσπασαί μοι καρδίηθεν. Ὅμοιος καὶ τὴν τεκοῦσαν σε σεμνωτάτην τῶν γυναικῶν. Εἶτα καὶ πάντας τοὺς φίλους.

1621 Βοηδρομιῶνος
ἕκτη ἰσταμένου ἐν Βαλιδλ

ὁ τιμιώτατος καὶ Λογιώτατος κύριος
Ῥιχάρδος ὁ Οὐάτθος σὺν τῷ ἀσπάζεσθαι καὶ πολλὰ ἀγαθὰ
σοι εὐχεται.

Διεύθ.: τῷ ἐλλογιμωτάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ
κυρίῳ Μερίκῳ τῷ Κασαυβόνῳ
τιμίως δοθείη .
εἰς Λονδώνην

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 74.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 13η

M. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

- f. 76 *Τῷ πολυμαθεστάτῳ καὶ ἔλλογιμωτάτῳ
κυρίῳ Μερίκῳ τῷ Κασαυβόνῳ
τῷ ἀνεράστῳ τῶν φίλων, Μητροφάνης
ὁ Κριτόπουλος, εὐνοεῖν τοῖς φίλοις.*

Ἡράκλεις, ὡς με κατέπληξε τὰ ρήματά σου, Κασαυβόνε, μυρία φάσματα, καὶ τοσαῦτα φόβητρα καὶ δειμάτα, εἰς ταυτὸν συνελθόντα οὐκ ἂν οἶμαι τοσοῦτον μ' ἐκπλήξαι ἴσχυσεν, ὅσον τὰ σά μεγαλοπρεπῆ καὶ ὑπέρογκα καὶ ταυτὸν μοι γέγονεν, οἷον τοῖς βρεφυλλίοις τὰ μορμολύκια. Ἄλλ' ἐκεῖνα γε ὀψὲ καὶ μόλις καταμαθόντα τῆς τροφοῦ τὸ τέχνασμα, κατατολμᾷ καὶ προσπαίξει τοῖς φοβήτροις καὶ δείκνυσι τὸ ὀλιγορεῖν ἐκείνων, τῷ καὶ ἄπτεσθαι πειράζειν. Ἐγὼ γέ τοι τὴν σὴν ἐπιγνοὺς ἀγχίνοιαν, ὡς οὐ τῷ ὄντι πῶς γὰρ λαβεῖν μὴδ' ὅλως τοῦ ἀισχάλλειν παρ' ἡμῶν ἔχων. Ἄλλ' ἴνα με κατὰ σοῦ δυσχεραίνοντα παύσης, τοιαῦτ' ἐπινενόηκας ἐθαύμασά σου τὴν φρόνησιν, τὴν τε τέχνην ὑπερεπήνεσα. Οὐκ ἂν γὰρ ἄλλως εἰ πάνυ πολὺν χρόνον ἐσκόπεις ἴσχυσας οὕτω καταδημαγωγῆσαι με, ὡς τοῖς τεχνητοῖς σου ταυτοισί γράμματασι. Πλὴν ἄλλ' ἐπὶ τούτοις τοῖς σοῖς νόμοις δοκεῖς ἀλίκεσθαι. Νομοθετεῖς γὰρ τοὺς ἐρῶντας πολλάκις χρῆναι γράφειν πρὸς τοὺς ἐρωμένους. Εὐγε τῆς θαυμαστῆς σου νομοθεσίας. Τί οὖν ὧ λῶστε, οὐκ ἀντερᾶς καὶ σὺ τοῦ ἐρῶντος; καὶ μὴν εὔ οἶδ' ὅτι οὐκ ἀπαναίγη. Πῶς οὖν περιφρονεῖς τοῖς νόμοις σου μὴ συχνάκις τοῦτο ποιῶν; ὄρᾳς ὅπως τοῖς σοῖς βέλεσι βάλλω σε; ἄλλ' οὐ μὲ λέληθας πραγμάτων περιστάσεις προῖσχύμενος. Ὁ δὲ μεῖζον καὶ ἱκανὸν καρδίαν ἐρῶντος τρῶσαι, ὅτι καὶ νόσῳ προσεπάλεσας. Ταῦτα καὶ ἤκουσα καὶ ὑπερήληγσα, ναὶ τὸν φίλον τὸν ἐμόν τε καὶ σόν. Καὶ ἀμφοτέρων σὲ περιγενέσθαι θάττον ἠὲξάμην, ὅπερ ἂν μοι ἀκοῦσαι γένοιτο, μεγίστης εὐχῆς πλήρωμα τοῦτο νομῶν. Ἄλλ' ἔρῶσο καὶ κατευοδοῦ ἐν πᾶσι καὶ ἡμῖν σαυτὸν ὡς τάχος ἐπανάγαγε.

ὁ τιμιώτατος κύριος Οὐάτθος, ἀσπάζεται σου τὴν λογιότητα περὶ τῆς κυρίας Βαθσόνας οὕτω καὶ τήμερον ἔφθην ἀκηχοῦ τί καὶ ταῦτα γράμματα πρὸς αὐτὴν διὰ σοῦ πάλαι πεπομφῶς καὶ τὴν ἀπόκρισιν ὀσημέραι προσδοκῶν.

Ἐκ τοῦ δωματίου μου
1621 Ἀνθεστηριῶνος,
Ἵογδόη ἐπὶ δέκα

Διεύθ.: τῷ πολυμαθεστάτῳ καὶ ἔλλογιμωτάτῳ
κυρίῳ Μερίκῳ τῷ Κασαυβόνῳ δοθεῖη

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 76.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 14η

Μ. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

f. 78 *Τῷ φιλομαθεστάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ
τῷ κυρίῳ Κασαυβόνῳ, τῷ τοῦς τῆς
φιλίας θεσμοῦς παραβαίνον τι
Μ. ὁ Κριτόπουλος εἶπράττειν.*

Αἱ ὑποσχέσεις σου ποῦ; Κασαυβόνε, εἰς ἀέρα δι' ἐλύθαισαν. Αἱ δὲ περὶ τοῦ διηνεκῶς ἡμᾶς φιλεῖν ἐπαγγελίαι; ὑπὸ τῶν τῆς γῆς μυχῶν κεκρύφονται. Ἄλλὰ περιστάσεις προβαλεῖς οὐκ οἶδ' ὅτι. Ἄλλὰ τοσοῦτον μόνον χρόνον κλέψαντα σαυτὸν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἕσον τρεῖς στίχους πρὸς ἡμᾶς γράψαι μνηύοντας τὰ κατὰ σε, οὐδεμία φροντίς ἐκώλυσεν. Οὐδ' ἂν οὐδ' ε' περὶ τοῦ διορύξει τὸν Ἄθω, ἢ τὸν Ἑλλάσποντον γεφυρῶσαι, ἐτύγχανον οὔσα; Καὶ οἶδ' ὅτι συγγνώμην αἰτήσεις ἐκὼν ὁμολογῶν ἡμαρτηκέναί. Οὐκ ἂν δὲ ταύτης τεύξῃ. Εἰ δὲ σπεύσης πάση δυνάμει, ἐνί γε τρόπῳ τοῦς εὐγενεστάτους Κελτούς, τοῦς ἐγγόνους λέγω τοῦ περιφανεστάτου ἐκείνου καὶ πολυθρυλήτου Μορναίου, ἡμῖν αὔθις ἐπαναγαγὼν καθ' ὑπερβολὴν φιλοῦσι τὴν ἐκείνων παρουσίαν, τάχ' ἂν ἐπιτύχῃς ταύτης τῆς ἐκείνων μεσιτείας.

Ἄλλ' ἔρῃωσο καὶ σῶος ἡμῖν θᾶπτον μετ' ἐκείνην ἐπανείξις

Ἐν Βαλιὸλ 1621

Πυανεψιδῶνος νομηγίου

ὁ τιμιώτατος κύριος Οὐατθὸς¹ τὴν σὴν προσαγορεύει λογιότητα

Διεύθ.: τῷ ἐλλογιμωτάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ
κυρίῳ Μερικῷ τῷ Κασαυβόνῳ
πιστῶς δοθείη

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 78.

1. Βλ. Ἐπιστολὴν 4ην, σημ. 2.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 15η

Μ. Κριτόπουλος πρὸς Merie Casaubon*

f. 80 *Τῷ ἐλλογιμωτάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ
κυρίῳ Μερίκῳ τῷ Κασαυβόνῳ.
Μητροφάνησ Ἱερομόναχος ὁ Κριτόπουλος
ὕγιειαν καὶ σωτηρίαν:*

Ἦσθην ἐφ' οἷς γέγραφας καὶ εἰς ὑπερβολὴν μέντοι ἦσθην. Πῶς γὰρ οὐκ ἔμελον αἴτιος σοι γεγονῶς τοῦ πρὸς ἡμᾶς γράψαι ἤδη ὑπὲρ τοὺς Πυθαγορείους σιωπήσαντι. Ἐγὼ δὲ ὅτι σου τὴν σιωπὴν διέρρηξα καὶ οἶον δευτέρας φιλικῆς αἴτιος ὑπάρξας, οὐ μόνον χαίρω, ἀλλὰ καὶ σφόδρ' ἐπὶ τούτῳ σεμνύομαι. Τὸν μὲν γὰρ νεώτερον, μάχης ἄρχεσθαι χρὴ (ὡς τῷ Ὀμήρῳ δοκεῖ) Ἄρχε σὺ γὰρ νεώτερος. Τὸν πρεσβύτερον δὲ φιλοφροσύνης. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη τις αἰτία τοῦ χαίρειν μὲ ἐπὶ τούτῳ. Ἐφησθα γὰρ ὠφεληθῆναι παρὰ τῶν ἐμῶν γραμμάτων. Ἐγὼ δὲ τοσοῦτον τοῖς γράμμασι τοῦτο συγχωρῶ, ὅσον τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ, καὶ τῇ πρὸς τ' ἀγαθὸν ὡς οἶον τε οἰκειότητι. Σὺ γὰρ καὶ δίχα παραινέσεως ἐτόίμως ἔχεις πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν, ὡς καὶ ἄλλοις ὑπομονῆς καὶ καρτερίας παράδειγμα εἶναι. Ἄν δὲ καὶ μικρᾶς τινὸς λαβῆς ἐπιτύχης, ταῦτόν πάσχεις ὅποιον τό περ ἐμπρήστου ὕλης δραξάμενον. Ἐξάπτεται γὰρ καὶ εἰς μέγα φλογὸς αἴρεται ὡς καταφανὲς εἶναι οὐχ ἤττον τοῖς πόρρω, ἢ τοῖς πάλοι. Καὶ σὺ οὖν ἀπὸ μικρᾶς παραινέσεως οἰκοθεν ἔχων τὸ εὐεπειθὲς καὶ εὖνουν, δῆλος εἰ πολὺν τὸν καρπὸν ἀποτρεψάμενος, ὡς καὶ τὴν παροιμίαν ἐπὶ σοί, εἴτερ τι ἀλλῶ ἀληθεύουσαν φανῆναι. Δίδου σοφῶ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται.

Ὅτι δὲ καὶ περὶ ἐμοῦ σοι λόγος καὶ ὅσῃ τὴν ἐπίδοσιν ἐν τοῖς Λατινικοῖς ἐποιήσάμην. Πυνθάνει τοῦτο τῆς πρὸς ἡμᾶς σου εὐλικρινοῦς ἀγάπης τεκμήριον σαφέστατον. Πλὴν ἀλλὰ θαυμαστὸν οὐδὲν οὕτω σε φροντίζειν ἡμῶν, χρέος γὰρ ἀποτίεις πάντως ἡμῖν παρὰ σοῦ ὀφειλόμενον καὶ προσδοκώμενον. Ἐγὼ γὰρ ὃ Μέρικε, οὕτω σοι σοῦ τε καὶ τῶν σῶν ὁσημέραι φροντίζων εἰμί, ὡς οὐδενὶ ἄν τῶν περὶ τούτου πρωτέων παραχωρήσαιμι. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὅμως γε τοσαύτην προκοπὴν ἴσθι με προκόποντα, ὅσῃν εἰκὸς ἄνθρωπον πλείσταις φροντίσι περιεχόμενον καὶ τὰ πλείω νοσήμασι κατατρυχόμενον. Εἰ δέ σοι καὶ πλέον θυμῆρες περὶ ἡμῶν γινῶναι, μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας.

Τῇ Λονδῶνῃ ἐπιδημήσαντός μου καὶ σὲ πάντως ἐπισκεφομένου, ἀκούσῃ τὸ πᾶν. Νυνὶ δὲ ἐρῶμένως μοι διαβιώεις καθ' ἑκάτερον τὸν ἄνθρωπον. Ἐν Βαλιδλ ἀρχιβ Σωφροφωριῶνος εἰκάδι.

Διεύθ.: τῷ ἐλλογιμωτάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ
Κυρίῳ Μερίκῳ τῷ Κασαυβόνῳ τῷ
τοῦ Ἰσαάκου ἐκείνου υἱῷ, αἰσίως
δοθείη
εἰς Λονδῶνην.

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 80.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 16η

M. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

f. 82 *Τῷ εὐφροεστάτῳ καὶ εὐμαθεστάτῳ
Κυρίῳ Μερικῷ τῷ Κασαυβόνῳ,
Μητροφάνης Ἱερομόναχος ὁ Κριτόπουλος
εὐτυχεῖν κατὰ πάντας:*

Συναλγῶ σοι ᾧ φιλότης, ἐφ' οἷς πεπονθέναι λέγεις ἐντεῦθεν ἀποδημῶν, ὅτι μὴ οἶος τέ εἰμι θεραπείαν τινὰ συνεισσηνεγκεῖν σοι περὶ τούτων. Ἀλλὰ σύ γε καὶ μὴ δυνάμενόν με λυσιτελεῖν σοι ὅπως οὖν γενέσθαι, φίλον σου ἡγεῖσθαι οὐ παραιτήσῃ. Φίλον γὰρ ἡγήτεον τὸν βοηθεῖν ἐθέλοντα καὶ μὴ δυνάμενον. Φησί μου φίλον ὁ Ἰουδαῖος. Οὐ μέντοι γε νῦν μόνον διὰ τῶν γραμμμάτων σου τοῦτο μαθῶν, ἀλλὰ καὶ πάλαι πρὸς πολλῶν ἀκηκῶς σε νοσήμασιν ἀλλ' ἐπαλλήλοις παλαιόντα. Οὐδὲ γὰρ λείπω φιλοπευστῶν περὶ σοῦ, ὃν ἂν αἰσθῶμαι ἄρτι Λονδῶνθηεν ἐς Ὀξόνιαν ἦκειν. Εἰ δ' ὅτι διὰ χρόνου τοῦτό σοι οὐκ ἐδήλωσα, θαυμαστὸν οὐδέν. Τί γὰρ δεῖ κάμνοντα ἐνοχλεῖν καὶ ἐπηρεάζειν καὶ οἷον εἰς ἀμιλλαν προκαλέσθαι, δέον αὐτὸν ἡρεμοῦντα ἔάν, καὶ ὅπως ἂν περιγένοιτο τῶν λυπούντων διὰ φροντίδος ἔχοντα. Τοῦτο γὰρ καὶ μόνον ἴσθ' ὅτι, ἐμποδῶν μοι ὑπῆρξαι τοῦ συνεχῶς πρὸς σέ γράφειν. Καὶ μέντοι οὐ πρόβῳ τοῦ σκοποῦ ἐστοχασάμην. Καὶ σύ γὰρ αὐτός, τοῦτο πρῶτον αἴτιον προβάλλῃ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον σιγῆς σου, εἰ δὲ μετὰ τούτου καὶ τὴν ἀπειρίαν τῆς ἡμετέρας φωνῆς προίσχη, ἀλλὰ τοῦτο παντάπασι ἀνοικειότητα τῆς πρὸς ἡμᾶς σου φιλίας κατηγορεῖ. Οὔτε γὰρ τὰ γράμματά σου Ἑλληνικῆς γλαφυρότητος ἄμικρα, οὔθ' ἡμεῖς οὕτω σκαιοὶ καὶ ἄγριοι, ὥστε σοι ἐλαβέσθαι ἐν τούτῳ. Μεμψιμοίρων γὰρ ἂν εἴη τοῦτο ἢ φίλων. "Ὅτι δὲ τῶν ἀληθῶς σε καὶ ἀνυποκρίτως φιλοῦντων ἐγώ γε, οὐκ οἶμαι σε ἀγνοεῖν. Ἡ γὰρ ἂν ἀδικήσεις τὴν ἀλήθειαν, ἦτοι ἀγνοῶν, ἢ τοῦτο προσποιούμενος. Τεκμαίρομαι δὲ καὶ σέ τὸν ὁμοῖον τρόπον ἡμῖν διακεῖσθαι. Πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις μάλιστα δ' ὅτι περὶ πολλοῦ ποιεῖ τὰ καθ' ἡμᾶς εἰδέναι. "Ὅπερ τί ἂν ἄλλο εἴη, ἢ ἀκιδήλου φιλίας γνῶρισμα. Πλὴν ἴσθ' ὅτι εὐτυχοῦμεν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, καὶ μεγάλη εὐφροσύνη σύνεσμεν. Ἐπειδὴ γράμματα ἔχει παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου, πάλαι μὲν Ἀλεξανδρείας. Νυνὶ δὲ προνοία τοῦ τε πάντα ἐφορῶντος καὶ ψήφῳ τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, τοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰακας διηθύνοντας, κελεύοντα ἡμᾶς διὰ τάχους πρὸς ἐκεῖνον ἀφικέσθαι. Τοι γὰρ οὖν, εἰ μὴν σοι γένοιτο πρότερον τὴν Ὀξονίαν καταλαβεῖν, εὖ ἂν ἔχοι. Ὁψόμεθα γὰρ ἀλλήλους. Εἰ δ' ἐγὼ πρὶν σε πρὸς ἡμᾶς ἐλθεῖν, ἐς Λονδῶννην ἐλεύσομαι, πάντως σέ πρὸ τῶν ἄλλων ζητήσω. Οὐ γὰρ μοι καταθύμιον ἀπαλλαγῆναι τῶν ἐνθάδε, πρὶν ἢ τὸν ἐμὸν Μέρικον ὄψομαι. Ἐπὶ τούτοις

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 82.

ὡσπερ καὶ ἄλλοτε πολλάκις, οὕτω καὶ νῦν παραινῶ σου τὴν ἐπιείκειαν γενναίως φέρειν τὰ παρόντα, καὶ ἄν ἄνιάρᾳ δοκῆ εἶναι. Ἔσται γὰρ ἔσται πάντως, ὅταν ἐγκαλῶ σοι ταῦτ' ἀποβήσῃται. Φησὶ γὰρ ὁ πολὺαθλος Ἰώβ, ἐὰν ὑπομείνῃς ὁ καρπὸς σου ἔσται ἐν ἀγαθοῖς. Ὁ δὲ Θεὸς τοῦ ἐλέους ὑπομονὴν σοι παράσχοι ἐν τοῖς ἀλγεινοῖς, καὶ τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν ἐν τάχει. Ἀμήν.

Τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Χριστοφόρου πέρας εἴληφε¹. Τοῖ δὲ γῆς ἐκεῖνος ὥχστο οὐκ ἔχω φράζειν. Φασὶ γέ τοι τούτου ἐν Λονδῶνῃ διατρίβειν.

Ἀπαντας τοὺς φίλους ἀσπάζου μοι. Μάλιστα τὸν διδάσκαλον Θόριον², τὸν Λούτερον ἱπποκράτην. Εἶτα καὶ τὴν ἀδελφὴν μου Βαθσουὰν μετὰ τοῦ πατρὸς Ῥεγινάλδου. Τούτοις συναριθμείσθω καὶ ὁ κύριος Κίγγ.

Ἐν Βαλιὸλ ἀρχβ Μαιμακτηριῶνος, γ ἐπὶ εἰκάδι.

Διεύθ.: τῷ ἐλλογιματάτῳ, πολυμαθεστάτῳ τε
ἀνδρί, κυρίῳ Μερίκῳ τῷ Κασαυβόνῳ,
ὕγιῳς δοθείη
εἰς Λονδῶνῃν.

1. Ὁ Χριστόφορος Ἄγγελος ἔγραψε μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς βιβλία: *Enchiridion de Institutis Graecorum*, Cambridge 1619, *An Encomion of the famous Kingdom of Gr. Britain and the two flourishiwis sister Universities Cambridge and Oxford*, Cambridge 1619 καὶ *Πόνος Χριστοφόρου τοῦ Ἀγγέλου Ἑλληνας, περὶ τῆς ἀποστασίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀμαρτίας*, Λονδῖνον 1624, τοῦ ὁποῦ ἐξεδόθη καὶ Λατινικὴ μετάφρασις τὸ ἴδιον ἔτος. Ἀνεγνώσαμεν τὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βασιλέως Ἰακώβου περὶ τούτου ἐν Smith 76, fol 169.

2. Εἶναι ὁ Thorius Raphael, «French Physician and Latin poet, was born in the Low Countries. He studied medicine at Oxford, but graduated M.D. at Leyden. He wrote a Latin ode in 1603, exhorting his wife and family to leave London on account of the prague. He was fond of literature and in 1610 wrote his «Hymnus Tabai». He died in the summer of 1625 (The Dictionary of National Biography, τ. XIX, σελ. 764-765.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 17η

M. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

f. 84 *Φίλτατέ μου Κασαυβόνε**χαίροις, υγιαίνων καὶ εὐεκτῶν ἐν πᾶσι.*

“Ὅπως μὲν ἐγὼ διηνεκῶς συνεῖναί σοι περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι, ἀγνοεῖν σε οὐκ ὑπολαμβάνω ἀγχινοῦστατε Κασαυβόνε, Πολλὰ δ’ ἔσται τὰ εἰς τοῦτο μὲ ἐνάγοντα: ἢ σεμνότης τῶν τρόπων σου, ἢ τῶν ἡθῶν σου κοσμιότης, ἢ πρὸς ἡμᾶς σου ἀνυπόκριτος ἀγάπη, δι’ ἣν οὐδ’ αὐτὸς σὺ μικρὸν οἶει συνῆναι καὶ μόνον οὐχὶ συμβιθοῦν, ἐμοὶ (ὡς ἐμαυτὸν πείθω) πλήν, ἀλλ’ ἐπειδὴ παρὰ προσδοκίαν ἡμᾶς ξυνέβη) Intervalto locorum et temporum disiungi (ὡς ἂν εἴποι Κικέρων) ἔγων δεῖν (ὡς καὶ ἄλλοτε πολλάκις) γράμμασι προσαγορευσαί σοι τὴν ἀγάπην καὶ τινα παραμυθίαν συνεισενέγκαι σοι περὶ τῆς καταλαβούσης σε εὐτυχίας. Εἴ γε ἀτυχίαν ὑποληπτέον τὰς νόσους, ἀλλὰ μὴ μᾶλλον εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν, ὡς τοῦ ἔσωθεν ἀνθρώπου ἀνανευομένου, αὐτῷ τὸν ἔξω διαφθεیرهσθαι, κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν φωνήν. Τοῦτο δέ σοι σαφῶς ἐπισταμένῳ συμβουλεύω μηδαμῶς μαλακίζεσθαι, μηδὲ καταπίπτειν πρὸς τὰ πάθη, ἀλλὰ περιφρονεῖν μὲν τὸν πηλόν, ὑψοῦ δὲ τὴν ψυχὴν αἴρειν. Καὶ ὥσπερ ἐπὶ παντὶ βελτίστῳ καταχρῶ τῷ σώματι ἡνίκα ὑγιεινῶς εἶχες, οὕτω καὶ νῦν καλῶς τούτῳ χρηστέον. Ἔσται δὲ τοῦτο πῶς; ἂν μηδὲν γογγυστικὸν ρῆμα προῖη κατὰ τῆς τὰ πάντα ἐφορώσης Θεοῦ προνοίας τῆς κηδομένης καὶ ἐπιμελουμένης ἡμῶν κρείττων ἢ ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ βουλόμεθα. Ἄλλὰ πάντα εὐχαρίστως καὶ εὐγνωμόνως φέρης μιμούμενος Ἰῶβ ἐκεῖνον τὸν πολυάθλον, τὸν πρώτως γὰρ τῆς ὑπομονῆς τρόπαιον κατὰ τοῦ διαβόλου στήσαντα. Πάντως γὰρ ἀκήκοας τό, ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. Τοιγαροῦν ἄτοπον οἶον ἔξω μὲν κινδύνων φιλοσοφίαν ἐπαγγέλεσθαι, ἐν δὲ ταῖς χρεῖαις ἀφιλόσοφον εἶναι. Φιλοσοφήσεις δὲ οὐ κατὰ τὸν μικροπρεπέστατον Ἀριστοτέλη, τὸν τὰς ἔξωθεν ἐπετηρίας εὐδαιμονίαν εἶναι τερατευόμενον, τοὺς δὲ πένητας ἢ νοσώδεις ἢ δυσγενεῖς, ἀποκλείεσθαι τῆς εὐδαιμονίας. Ἄλλὰ κατὰ τοὺς μεγαλόφρονας ἐκείνους Στωϊκοὺς, τοὺς ἐν τούτῳ τῇ τῶν Χριστιανῶν ἀγιωτάτῃ θρησκείᾳ μᾶλλον ἐγγίζοντας. Οὐδὲν γὰρ (φασὶν ἐκεῖνοι) κάλυμμα εἶναι τὰ ἔξωθεν πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν. Ἄλλ’ ἔσται πανταχοῦ μακάριος ὁ σπουδαῖος. Καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ Φαλάριδος ταύρῳ κακόμενος εἶη. Παραδείγματι δὲ χρῆση οὐ τοῖς τῶν καθημᾶς μόνον, ὅσοι πάποτε ὑπὲρ τοῦ καλοῦ κινδυνεύσαντος φαίνονται, ἢ συμφορᾶς νεανικώτατα διενεγκόντος, ἀλλ’ ἤδη καὶ τῶν Πόρβφ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς οὐκ ὀλίγοι ὤφθησαν σώματός τε καὶ τῶν τοῦ σώματος ὀλιγω-

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 84.

ρήσαντος οἷος ἦν ὁ Ἀνάξαρχος ἐκεῖνος καὶ Ἐπίκτητος καὶ Σωκράτης καὶ πλεῖστοι ὄσοι τοῖς ἀνιανοῖς γενναίως ἐγκαρτερήσαντος.

Οὐ δὲ τῆς οὐδέποτε κατασχυνοῦσης ἐλπίδος ἀφίστασο, μᾶλλον δὲ περὶ ταύτης διηνεκῶς ἔχον. Μηδὲν γὰρ εἶναι παρὰ τῷ Θεῷ ἀδύνατον οὐκ οἶμαι σε ἀγνοεῖν. Τί γὰρ ἄλλο βούλεται τὰ πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ, ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσους. Τί δέ, ὁ νεκροὺς τετραήμερους καὶ ἤδη ἕζοντας ἀναβιώσαι ποιήσαι καὶ τυφλοὺς ὁμματεύσας καὶ χωλοὺς ἀνορθώσας, οὐ δύναται καὶ καθηλωμένον πόδα ἰάσασθαι, καὶ τίς ἂν τοῦτ' ἐπινοήσεται ποτέ; εἰ μὴ παντάπασι τῶν φρενῶν ἐπεπτώκη ὁ τοιοῦτος. Ἔχεις δὲ πολλοὺς τοὺς εἰς τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἐντεύξεις συλλαμβανομένοις σοι, ὧν οὐδενὶ τῶν τῆς περὶ τοῦτο θερμότητος, πρωτείων ἔγωγε παραχωρήσαι μὴ αἰσχυνοίμην γὰρ ἂν εἰ ἄλλοι φανεῖεν τοῦ Μερίκου μου φροντίζων τοι, μᾶλλον ἐμοῦ. Ἄλλ' ὅπως μὴ ἐπιπλέον διενχλῶ, πέρας τῷ γράμματι τίθημι. Εὐχόμενός σε ὑγιαίνειν καθ' ἑκάτερον τὸν ἄνθρωπον ἂν δὲ καὶ σὺ γράμμασιν ἡμᾶς ἀνείψη, τὰ λφωνα περὶ σοῦ ἀναγγέλουσιν, οὐ μετρίως ἐμοὶ χαριούμενος ἔση:

Τὸν ἐν ἰατροῖς περιβόητον καὶ κοινὸν ἡμῶν φίλον, τὸν σοφώτατον Θόριον¹ ἀσπάζομαι ἐξ ὅλης καρδίας.

αχκβ Θαραγηλιῶνος ὁ σφόδρα σε ἀγαπᾶν
Δευτέρα ἰσταμένου καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν σοι

Ἐν Βαλιῶλ Θεόθεν ἐπευχόμενος
Μητροφάνης Ἱερομόναχος
ὁ Κριτόπουλος.

Διεύθ.: τῷ ἐλλογιμωτάτῳ καὶ σεμνοτάτῳ
κυρίῳ Μερίκῳ τῷ Κασαυβόνῳ
τῷ τοῦ Ἰσακίου ἐκεῖνου υἱῷ
δοθείη
εἰς Λονδῶνην

1. Περὶ τούτου βλ. ἀμέσως προηγουμένην ἐπιστολήν, σημ. 2.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 18η

M. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

f. 86 *Λογιώτατε καὶ περιπόθητε κύριε Κασανβόνε,
χαίροις ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ.*

Μὴ θαυμάσης τῆς βραδύτητος. Μὴ κατὰ γνώμην γὰρ τῆς βουλῆς μου τέως προελθούσης, οὐκ ἤνεσχόμην μάτην σοι ἐνοχλεῖν. Νυνὶ δὲ τῆς συλλαλιᾶς τελειωθείσης, ἢ ματαιωθείσης καὶ μικρὸν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου σχολάσαντος, μόλις τῇ παρελθούσῃ τετάρτῃ, δῆλα τὸ κατ' ἐμὲ τούτῳ πεποίηκα. Ἐπεὶ δὲ μὴ κατὰ πάντα συνῆκε μοι πονήρως βρετανίζοντι προσέταξε τοῖς παρ' αὐτῷ διδασκάλοις, ἐπακροάσασθαι μου, καὶ πάντα κεφαλαιωδῶς γράψαντας προσάγειν αὐτῷ. Οἱ δὲ σημειωσάμενοι ταῦτα μετ' ἀκριβείας, οὐπω προσήνεγκαν αὐτῷ περὶ ἄλλ' ἄττα ἐνασχολουμένῳ. Μέλλουσι δὲ τήμερον καὶ αὔριον ἴσως. Καὶ τότε πεύση τὸ ἀποτέλεσμα. Νυνὶ δὲ ἔβρωσο.

φίλος σου πιστὸς

Μητροφάνης Κριτόπουλος

Ἐκ τοῦ οἴκου τῆς κυρίας
Βαθεουας. Ἰουνίῳ 8, ἢ καὶ
ἀσπάζεται σε μετὰ πολλοῦ
πόθου.

Ἄσπασαί μοι τοὺς φίλους ἅπαντας. Ἐξαιρέτως τὸν κύριον Μεδικέρ-
κον.

Τὰ γράμματα ἐνεχείρισα τῷ κυρίῳ Θορίῳ τῇ ἐπαύριον μετὰ τὸ ἐλθεῖν
με εἰς Λονδώνην.

Διεύθ.: To his Loving and much
respected friend m^r Casaubon
in Christ Church
at Oxford

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 86.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 19η

M. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

f. 88 Ἄδελφὲ φίλτατε

Ἐπαγγελιάμην ἔλθειν πρὸς ὑμᾶς τῇ ἐπαύριον. Ἄλλὰ νῦν ἐπειδὴ μέλλω ἀποδημῆσαι εἰς τινα κώμην, ἐλεύσομαι σήμερον. Διὰ τοῦτο δέομαί σου, μένε με τῇ τρίτῃ ὥρα.

Ἐρρωσο.

Ὁ Ἄδελφός σου
M. Κριτόπουλος.

Διεύθ.: Τῷ Κυρίῳ Κασαυβόνῳ τῷ ἀγαπητῷ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 20η

M. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon**

ff. 89-91 *Τῷ αἰχοννουστάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ
Κυρίῳ Μερικῳ τῷ Κασαυβόνῳ
Μητροφάνης Ἱερομόναχος ὁ Κριτόπουλος
εὖ πράττειν:*

Ἐπαινῶ σου τὸ περὶ τὰ καλὰ ἐπιμελὲς καὶ πρόθυμον, ὃ φίλου ἦτορ, καὶ γάρ, ὑπ' ἐμοί γε κριτῆς, οὐδὲν ἐπαινετώτερον τούτου. Ἡ μὲν γὰρ περὶ τ' ἄλλα σπουδὴ, ἢ ὅλως εἰς μάτην εἴωθεν ἀποβαίνειν, ἢ μικρόν τι καὶ πρόσκαιρον τὸ κέρδος καρποῦται. Ἡ δὲ περὶ τὰ οὕτως σπουδῆς ἀξία, οὐκ ἴσθ' ὅπως εἰς κενὸν γένοιτο. Μᾶλλον δὲ τὴν ὄνησιν, πλεόν ἢ ἀξίαν τοῦ πόνου δαψιλεύεται. Πλὴν ἄλλ' ἔστω ὅτι τοῖς ἄλλοις τῶν καλῶν ὅλου σαυτὸν παρέχεις, καὶ ὅλως ἐκείνων γενέσθαι σπεύδεις. Τί δαί σοι βούλεται τὸ καὶ τὴν μιζοβάρβαρον γλῶσσαν εἰδέναί, ἢ περ νῦν οἱ Ἕλληνας χρώμεθα κατὰ μῆνην Θεοῦ; οὔτε γὰρ βιβλία (πλὴν ὀλίγων τινῶν) ἐν αὐτῇ γέγραπται, ἵνα καὶ παρ' ἐκείνων θηράσης τὰ λώονα οἷά τις φίλεργος μέλιττα, οὔτ' ἄλλως χρήσιμος αὐτῇ τοῖς ἀνθρώποις διὰ τὸ συγκελυμένην καὶ ἀνάρμωστον εἶναι καὶ μηδεμίαν γλαφυρότητα ἔχειν. Δοκεῖς δέ μοι οὐ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἵν' ἔχῃς συνομιλεῖν τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἐνταῦθα καταίρουσι καὶ παρ' ἐκείνων τὰ πόρρω γενόμενα μανθάνειν. Εἰ μὲν οὖν διὰ

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 88.

** British Museum, Burney MS. 369, ff. 89-91.

τοῦτο, ὑπέρευγε τοῖς προθυμίαις. Πειράσομαι δὴ καὶ αὐτός (καίπερ πολλῶν ἐμποδῶν ὄντων καὶ τὴν ὁρμὴν ἀναστελλόντων) μικρὰν τινα εἶδησιν προσοίσειν σοὶ τῆς τοιαύτης πραγματείας. Οἶμαι δὲ πολλὰ τὴν σὴν ἀγχίνουσαν πρὸς ἐξευρήσειν τε καὶ προσθήσειν τῇ ἡμετέρᾳ ἐγχειρήσει. Δίδου γὰρ σοφῶ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται. Φησὶ τὰ λόγια. Πολλὰ τοίνυν ἐστὶ τὰ τὴν μιζοβάρβαρον ταύτην γλῶσσαν, ἀκαλῆ καὶ δύσμορφον ἀποφαίνοντα. Ἡ τε φράσεις γὰρ ἀνόμοιοι τῇ εὐγενεῖ καὶ γνησίᾳ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων φωνῆ, καὶ ἡ τῶν φωνηέντων τε καὶ διφθόγγων προφορά, βαβαὶ ὡς ἀηδὴς αὕτη, καὶ ναυτίας μεστή. Καὶ δὴ καὶ πάμπολλ' ὀνόματα ὀθνία καὶ κακόφωνα παρεισέφρησεν ἡμῖν, ὧν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν θολερὰν πηγὴν τὴν ταῦτα πηγάσασαν, οὐ πάντες ἴσασιν. Ὡν περὶ κατὰ μέρος διαλαβεῖν οὐχ οἶον τε ἡμῖν πρὸς τὸ παρόν. Ἔνεστι δέ σοι μαθεῖν ταῦτα ἐγκύψαντι ἐπιμελῶς τῷ τοῦ πολυμαθεστάτου Διευρουσίου λεξικῷ, ὅπερ καὶ πάλαι καὶ ἑναγχος κατὰ τὸ 1614 ἔτος, ἐξέδωκεν ἐν Λουγδοῦνι τῶν Παταβίων. Τί οὖν προήχθησιν ποιῆσαι; γενικούς πάντας κανόνας παρέξειν σοὶ καὶ παραδείγματα τούτων. Εἰς χρώμενος βραδίων ἂν δύνατο, σὺ τε τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰδιώταις προσλαεῖν, καὶ τὰ παρ' ἐκείνων συνιέναι.

1. Πρῶτον τοίνυν ἀμάρτημα τῆς μιζοβαρβάρου γλώσσης ἐστὶ, τὸ κατὰ ἀφαίρεσιν· προφέρειν ἑνίας λέξεις. οἶον νά, ἀντὶ τοῦ ἴνα. οἶον θέλῃς νά φάγη; ἀντὶ τοῦ θέλῃς ἴνα φάγη; καὶ δὲν ἀντὶ οὐδέν, πλὴν τοῦτο ἰστέον, ὅτι τὸ οὐδέν, παρὰ μὲν τῇ εὐγενῇ τῶν Ἑλλήνων φωνῆ, τάττεται, ἐπιδιορισμένου ποσοῦ. Οἶον οὐδέν ἀργύριον ἔχει ὁ δεῖνα. Οὐδέν ἀμάρτημα ἔδρασεν οὗτος. Παρὰ δὲ τῇ μιζοβαρβάρῳ, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ οὐκ. Οἶον, δὲν ἔχω μάχαιραν. Δὲν θέλω πόλεμον. Ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἔχω μάχαιραν καὶ οὐ θέλω πολεμεῖν.

2. Δεύτερον δέ, τὸ συντιθέναι τὰ διάφορα εἰς ἓν. Ποῦδες τὸν ἄνθρωπον; ἀντὶ τοῦ ποῦ εἶδες τὸν ἄνθρωπον; καὶ στασθήθῃ τὸν ἔκοψαν, ἀντὶ τοῦ εἰς τὰ στήθη τοῦτον ἐτραυμάτισαν (τὸ γὰρ τόν, ἀντὶ τοῦτον ἴσθι λαμβάνεσθαι παρὰ τοῖς χυδαίοις τῶν νῦν Ἑλλήνων, καὶ τὸ τοῦ ἀντί, τοῦ, αὐτοῦ ἢ αὐτοῦ. Ὅμοίως καὶ εἰς τὸ τήν, ἀντὶ αὐτήν. Καὶ τὸ τῆς, ἀντὶ αὐτῆς. Οἶον ἀγαπῶ τον. Ἀντὶ ἀγαπῶ τοῦτον καὶ μισῶ την ἀντὶ μισῶ αὐτήν. Ἔτι ὀδεῖνα ἀγαπᾶ τὴν γυναῖκα του. Ἀντὶ τοῦ, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Καί, ὁ Ἀγαμέμνων μισεῖ τὸν Πάριν, διὰ τὸν Μενέλαον, ὅτι ἄρπαξε τὴν γυναῖκα του. Ἀντὶ τοῦ, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ἦγουν τοῦ Μενελάου. Τὸ δὲ ἄρπαξεν, ἀντὶ ἤρπασε. Καὶ ἡ δεῖνα ἀγαπᾶ τὸν ἄνδρα της, ἀντί, τὸν ἄνδρα αὐτῆς).

3. Τρίτον, μετοχὰς οὐκ ἔχει ἡ μιζοβάρβαρος γλῶσσα. Πλὴν τῆς αἰτιατικῆς πληθυντικῆς. Ἡ τίνοι χρῆται, ἀντὶ πάντων τῶν ἀριθμῶν καὶ ἀντὶ πάντων τῶν προσώπων. Οἶον ἐγὼ περιπατῶντας εἰς τὴν ἀγορὰν εὗρηκα τὸν φίλον. Ἀντὶ περιπατῶν εἰς τὴν ἀγορὰν. Ὅμοίως καὶ σὺ περιπατῶντας εὗρηκες, καὶ ἐκεῖνοι περιπατῶντας εὗρηκε. Ὅμοίως καὶ ἐπὶ τῶν πληθυντικῶν. Ἡμεῖς

περιπατῶντας λαλοῦμεν καὶ ἐσεῖς (ἀντὶ ὑμεῖς) περὶ πατῶντας γελαῖτε. Καὶ ἐκεῖνοι περιπατῶντας παίζουσι. Οἱ δὲ νησιῶται, λέγουσι τό, ἔσοντας, σὺν τῷ νὰ καὶ ὑποτακτικῷ ῥήματι ἤγουν, ἔσοντας νὰ περιπατῶ ἴδρωσα. Καὶ σὺ ἔσοντας νὰ κάθῃσαι κρυώνεις ἀντὶ περιπατῶν ἴδρωσα, καὶ σὺ καθήμενος ψυχραίνῃ. Ἄλλοτε δὲ οὕτως παραφράζουσι τὰς μετοχάς. Ἐκεῖνος ὅπου ἔγραψεν ἀντὶ ὁ γράφας. Καὶ ἐκεῖνος ὅπου ὕβρισην, ἀντὶ τοῦ ὕβρισαντος.

4. Τέταρτον. Ἀπαρέμματα οὐκ ἔχουσι οἱ ἰδιῶται, ἀντὶ δὲ τούτων, χρῶνται ὑποτακτικῷ ῥήματι, μετὰ τοῦ νὰ συνδέσμου. Οἶον, θέλει νὰ υπάγῃ ἀντὶ, θέλει υπάγειν. Καὶ θέλω νὰ νηστεύσω ἀντὶ θέλω νηστεύειν. Θέλεις νὰ γράψῃς ἀντὶ θέλεις γράψῃς;

5. Πέμπτον. Τοῖς ὑπαρκτικαῖς ῥήμασιν, οὐκ ὀρθῶς χρῶνται οἱ παρ' ἡμῖν ἄγροικοι. Ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰμί, εἶμαι λέγουσιν. Ἀντὶ δὲ τοῦ εἶ, εἶσαι. Καὶ ἀντὶ τοῦ ἐστί, τὸ ἀπαρέμματος ἔχουσι τό, εἶναι. Οἶον, ἐγὼ εἶμαι ταπεινός, Σὺ εἶσαι ἀνδρεῖος, ἐκεῖνος εἶναι δικαίος. Τῶν πληθυντικῶν, τὸ πρῶτον ἀντὶ τοῦ ἐσμέν εἵμαστε. Ἀντὶ τοῦ, ἐστέ, εἶστε. Τὸ δὲ τρίτον, ἀντὶ τοῦ εἰσίν, εἶναι. Ὡσπερ καὶ τὸ ἐνικὸν τρίτον. Οἶον, ἡμεῖς εἵμαστε ξένοι, ἐσεῖς εἶστε, πλούσιοι. Ἐκεῖνοι εἶναι δυνατοί, ὅπου δὲ ἡ καθαρὰ φωνὴ εἴωθε χρῆσθαι ῥήματι σὺν ἀπαρεμμάτῳ ὑπαρκτικῷ, ἢ κίβδηλος ἐκείνη καὶ ῥυπαρά, προστίθησι τοῖς ῥηθεῖσι τὸν διεφθαρμένον ἐκεῖνον σύνδεσμον, νὰ. Οἶον, θέλω εἶναι σοφός. Θέλω εἶναι πλούσιος, θέλω νὰ εἶναι πλούσιος. Ἐν δὲ τοῖς πληθυντικοῖς ἀντὶ τοῦ θέλλομεν (-λετε -σουσιν) εἶναι σοφοί. Οἱ ἰδιῶται λέγουσιν οὕτως θέλομεν (-ετε -ουσι) σοφοί.

6. Ἐκτον. Τὰ μέλλοντα οὕτω προφέρουσιν ἀντὶ γράψω, θέλω γράψῃ. ἀντὶ δώσω, θέλω δώσει. Τὰ δὲ εἰς μι ῥήματα οὐχ ὥσπερ κεῖται ἐν τῇ γραμματικῇ. Οἶον δίδωμι, δίδως, δίδωσι, καὶ ζεύγνυμι, ζεύγνυς, ζεύγνυσιν. Ἄλλὰ δίδω, δίδεις, δίδει καὶ ζεύγω, ζεύγεις, ζεύγει. Λέγουσιν τὰ προστακτικά, τὰ μὲν δεύτερα πρόσωπα ἐνικῶ καὶ πληθυντικῶ ἔχουσι· τὰ δὲ τρίτα οὕτω ἐκφράζουσιν, ἄς γράψῃ, ἄς γράψουσιν.

7. Ἑβδομον. Τὸ περὶ τὴν σύνταξιν ἀμάρτημα. Διαφωνεῖ γὰρ ἡ μίξο-βάμβαρος τῇ εὐγενεῖ, ἐν τε τῇ γενικῇ καὶ δοτικῇ. Καὶ ἀντὶ μὲν τῆς γενικῆς, αἰτιατικῇ χρῆται μετὰ τῆς εἰς προθέσεως. Οἶον, ἀντὶ τοῦ, ὁ Τοῦρκος βασιλεὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραχωρήσει Θεοῦ. Ἐκείνη οὕτως ἐκφράζει. Ὁ Τοῦρκος βασιλεὺς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ. Ἀντὶ δὲ τῆς δοτικῆς, εἶτε περιποιητικῆς, οἱ μὲν νησιῶται χρῶνται τῇ γενικῇ, οἶον, ἔδωκα τοῦ Ἰωάννου πέντε πρόβατα. Καί, ἐγὼ σοι γράψω τοῦτο τὸ βιβλίον. Ἀντὶ ἐγὼ σοι γράψω τοῦτο τὸ βιβλίον. Οἱ δὲ ἡπειρώται, τῇ αἰτιατικῇ, οἶον, ἐχάρισα τὸν Γεώργιον πέντε ἀργύρια. Καί, ἐγὼ νὰ σὲ κτίσω τὸν τοῖχον. Ἀντὶ ἐγὼ σοι κτίσω τὸν τοῖχον.

8. "Ογδοον. Ἐντὶ τῶν ὑποτακτικῶν ἄρθρων, χρῶνται ταύτης ταῖς συλλαβαῖς ἦτοι ὁ ὀποῖος, ἦ, ὁ ποῦ. Οἶον ἀντὶ ὃς ἔγραψε τοῦτο τὸ βιβλίον, λέγουσιν, ἐκεῖνος, ὁ ὀποῖος ἔγραψε τοῦτο τὸ βιβλίον. Ὅμοίως καὶ πλὴ θηλυκῶν καὶ οὐδετέρων.

9. Ἐννατον δὲ καὶ τελευταῖον. Ἡ τῶν φωνηέντων ἀμφίβολος καὶ συγκεχυμένη προσφώνησις. Προσφωνεῖται γὰρ σήμερον ἐξ ἀμαθείας, τὸ μὲν ε, καὶ αἰ, ὁμοίως. Τὸ δὲ η. ι. υ. ει. οι ὡσαύτως τὸ δὲ ο καὶ ω ὁμοιφώνως. Ἡτις δεῖ ἀδιάκριτος ἐκφώνησις, ἐν μεγάλῃ ζημίᾳ, φαίνεται ὑπάρξασα τοῖς Ἑλλησι. Φθειρομένης γὰρ ταύτης ἀνάγκη συμφθεῖρεσθαι, καὶ τὴν εὐνοίαν, ἀκείνης δι' οἰχομένης, τί ἔποιετ' ἂν ἄλλο, ἢ πάντως ἄγνοια τοῦ λόγου. Τίνα οὖν διάνοιαν συλλέξοιεν ἂν τις αἰῶνων ἄλλου ἀδιαφόρως ἀναγινώσκοντός του τί τὸ ἔπος; Μιλῶ Ἀσκληπιάδης ὁ φιλάργυρος οἶδεν ἐν οἴκῳ. Καὶ τί ποιεῖς φησὶν φίλτατε μοῦ παρ' ἐμοί; μὴ σωζομένης γὰρ τῆς προσηκούσης προσφωνήσεως τῷ τε μου, καὶ μοι οὐκ ἂν συνίσῃ ὁ ἀκούων ἢ πῶς ἂν τις διακρίνει μεταξὺ τοῦ, εἰ ὠά νησῶν φιλεῖς πόσο μᾶλλον τὰ χηνός; ἢ τοῦ, Ἰωάννης ὃν φιλεῖς πόσο μᾶλλον ταχηνός; Τὸ αὐτὸ δὲ κάπιτῶν διφθόγγων θεωρητέον οἶον Αὐλητρὶς παῖς οὔσα δημοσία ἔστιν καὶ Αὐλητρὶς πεσοῦσα δημοσία ἔστω.

Ταύτη δὲ τῇ συγχῆσει εὔροι τις τοὺς ἀμαθεῖς χρωμένους, ἐπὶ τε τῆς ποιότητος τῶν φωνηέντων καὶ πλὴ τῶν πνευμάτων. Οὔτε γὰρ μεταξὺ μακροῦ ἢ βραχέως διαφορὰν οἴανουσιν ποιούσι, οὔτε τὰ ψιλὰ τῶν δασέων διακρίνουσιν, ἀλλὰ πάντα, φύρδην κἀνακατωμένως, ἀξιοῦσι προφέρειν. Κἄν τοῦθιν (ὡς ἔφθην ἂπῶν) μεγάλη ζημία τούτοις προγίνεται. Δαπανοῦσι γὰρ οἱ τῶν Ἑλλήνων παῖδες πλεῖστον χρόνον ἐπὶ τῷ μανθάνειν τὴν ὀρθογραφίαν, καὶ οὔτε πορῶν τέρω χωροῦσιν, οὔτε ταύτης εἰς τέλος ἐφικνοῦνται. Ὡστε τοὺς καθαρῶς ἑλληνιστὶ γράφοντάς τι, ἀμῆχανον μὴ ἀμφιβάλλειν εἰς πολλά. Ὡν περὶ ἀνάγκη τοῖς λεξικοῖς ὡς περ διδασκάλους προστρέχειν. Ἄλλ' οἱ παλαιοὶ οὐχ οὕτως ἐλεεινῶς περὶ τὴν ὀρθογραφίαν διέκειντο. Ἐφύλαττον γὰρ ἐκάστῳ τῶν γραμμάτων τὴν ἰδίαν ἐκφώνησιν εἰδότες οὐκ ἂν ἄλλως δύνασθαι γνωσθῆναι τὸ πρᾶγμα μὴ πρῶτον τοῦ ὀνόματος γνωσθέντος. Ὡς φησὶ Πλάτων ὃς ἂν τὰ ὀνόματα εἶδη, εἴσεται καὶ τὰ πράγματα. Τὸ δ' ὄνομα οὐκ ἂν ῥᾶδιον γνωσθῆι, συγκεχυμένης τῆς τῶν στοιχείων προφορᾶς. Μαρτυρεῖ δὲ μοι τῷ λόγῳ καὶ ὁ ῥητορικώτατος καὶ γλαφυρότατος Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεὺς ἐν τῷ περὶ θέσεως ὀνομάτων. Ἐκεῖ γὰρ ἀποδείκνυσιν ἀκριβῶς πῶς ἐκφωνητέον ἕκαστον τῶν γραμμάτων. Εἶτα καὶ ὁ τοῦ Ἀριστοφάνους σχολιαστῆς ἐρμηνεύων, τό, τρεῖς μναῖ διερίσκου καὶ τροχοῖν Ἀμυνία. Φησὶ δὲ οὕτως. Τότε γὰρ ἤρχεν Ἀμυνίας Προνάπου, υἱός. Ἐκεῖνον οὖν σκῶψαι θελήσας, παρέτρεψε τὸ ἦ, εἰς τὸ ὕ καὶ παρεγράμματισε γελοίως. Ἐπεὶ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ὁ νόμος φανερῶς ἐκώλυε τὸν ἄρχοντα κωμωδεῖν. Ἀμυνίαν δ' αὐτὸν εἶπεν ἀντὶ τοῦ Ἀμυνίαν. Τούτοις ἐγὼ μάλα προθύμως εἶξα, εἰδὼς πρὸς ἀγροίκου καὶ σκαιοῦ τοὺς τρόπους εἶναι τὸ μιὰ εἶκιν τῷ λόγῳ: μὴ δὲ πείθεσθαι παραδείγμασιν ἀναντιρῆτοις.

Ἔτι οὐκ ἀπεικόντως καὶ τούτῳ ἐπέισθην, δηλαδὴ τῷ μηδένα τῶν παιδῶν συγγραμμάτων περὶ ἀντιστοιχῶν. Οὐδὲ γὰρ ἐδέοντο τούτου, προσφωνοῦντες τὰ γράμματα ὡς χρή. Τῶν μεταγενεστέρων δὲ πρώτως Θεόδωρος ὁ Γαζῆς φαίνεται τοιαύτη πραγματεία ἐχειρίσας, καὶ μετ' ἐκείνον Κωνσταντῖνος ὁ Λάσκαρις εἶτα καὶ ἄλλοι πάμπολοι. Ἄλλὰ μοι δοκῶν μᾶλλον ἂν εὐδοκίμησαν, συνελέσαντες τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ εὐγενῆ προφορὰν, ἢ ταῦτα συγγράψαντες. Πλήν, κατὰ γε τὴν ἐμὴν κρίσιν, οὐ προσεκτέον τοῖς κανόσι χθῆς καὶ σφῶν γραφεῖσι, μετὰ γὰρ τὸ τοὺς Ἑλληνας ἀπολέσαι τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων, μετὰ τὸ κατατροπωθῆναι τὴν τούτων ἀρχήν, κρίμασιν, οἷς οἶδε Θεός, τότε οἱ κανόνες εὐρέθησαν, ὡς συναπολεσθείσης καὶ τῆς ὀρθῆς τῶν γραμμάτων ἐκφωνήσεως. Ἄλλ' εἰδότες ταύτην μὲν τὴν προφορὰν κίβδηλον εἶναι κάπιζήμιον, ἐκείνην δέ, γησιάν καὶ ὠφέλιμον, ἀναδραμεῖν χρή, πρὸ ταύτην μηδὲν μέλλοντας. Τί δὲ τὸ ἀπὸ τούτου κέρδος; ῥάδιον εἰσόμεθα τὰ ὀνόματα τῆς Ἑλλάδος φωνῆς (τῆς μόνης ὡς ἀληθῶς φῶς τοῦ νοῦς οὐσης) καὶ ἀμογιτί, καὶ συντόμως. Ῥῆον δὲ καὶ τὰ γράμματα, εἶτα ῥᾶστα εἰς γνῶσιν ἂν τις ἔλθοι τῶν μαθημάτων, τοῦ Θεοῦ χειραγωγοῦντος. Ταῦτ' ἐστὶν ὃ φίλε Μέρικε, τὰ αἷτια τοῦ διαφθαρῆναι τὴν τῶν νῦν Ἑλλήνων Γλῶσσαν, καὶ εἰς τοῦτι βαρβαρότητος ἐλθεῖν. Ἴνα δὲ σαφέστερον γνοίης τὰς τε φράσεις καὶ τὰ σχήματα τῆς μιζοβαρβάρου γλώσσης, ἰδοῦ σοι μεταφράζω εἰς αὐτὴν τὸν πρῶτον τῶν τοῦ προφητάνακτος Δαβίδου ψαλμῶν.

1. Καλότυχος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅπου δὲν ἐπῆγεν στὸ συμβούλιον τῶν ἀπίστων ἀνθρώπων, καὶ στὴν στρατάν τῶν ἀμαρτωλῶν δὲν ἐστάθηκεν.

2. Καὶ στὴν καθέδραν τῶν βλαπτικῶν ἀνθρώπων δὲν ἐκάθησεν ὅτι ἠξεύρει ὁ Κύριος τὴν στρατάν τῶν δικαίων. Ἄλλὰ ἡ στρατάν τῶν ἀσεβῶν εἶναι χαϊμένη. Ἄλλὰ εἶναι τὸ θέλημά του στὸν νόμον τοῦ Κυρίου καὶ στὸν νόμον

3. αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, θέλει μελετήσῃ νύκτα καὶ ἡμέρα καὶ θέλει εἶναι σὰν τὸ ξύλον ὅπου εἶναι φυτεμένον στὰ παραπόταμα. Τὸ ὅποῖον ξύλον δίδει τὸν καρπὸν τοῦ στὸν καιρὸν του καὶ ὅλα ὅσα κάμνει προκόβουσιν. Καὶ τὸ φύλλον του ποτὲ δὲν θέλει πέσει ἀλλὰ οἱ ἄπιστοι δὲν εἶναι ἔτζη, δὲν εἶναι ἔτζη. Ἄλλὰ εἶναι ὡσπερ ὁ κουρνιαχτός, ὅπου τὸν ἀφανίζει ὁ ἄνεμος ἀπὸ τὸ

6. πρόσωπον τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο δὲν θέλουν ἀναστηθῆ οἱ ἄπιστοι στὴν κρίσιν. Οὐδὲ οἱ ἀμαρτωλοὶ στὸ συμβούλιον τῶν δικαίων.

Mitroph. Critop. Cr.

De Lingua Gr.

Vulgari ad me.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 21η

Μ. Κριτόπουλος πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Καντουαρίας*

Αἰδεσιμώτατε καὶ σοφώτατε δέσποτα.

f. 93 Αἰ πρὸς ἐμέ σου εὐεργεσίαι, οὕτω εἰσὶ πλεῖστοι, ὡς οὐ δύναμαι ταύτας ἐσαριθμῆσαι. Οὐ δύναμαι ποίαν ἀξίαν χάριν σοι ἀποδοῦναι. Τοῦτο δὲ μόνον λέγω καὶ ὁμολογῶ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὅτι διαπαντὸς ἔσομαι σοι ὀφειλέτης, χάριτας ὁμολογεῖν τῇ φιλανθρωπίᾳ σου, καὶ παρὰ πᾶσι κηρύττειν τὴν πρὸς ἐμέ σου εὐνοίαν. Οὐκ ἐγὼ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ πέμψας με πατριάρχης, ὀφειλέτης σοι ἔσεται εἰς αἰεὶ. Ὅμως σεβασμιώτατε δέσποτα ὅτι πολλὰ ὑπὲρ ἐμοῦ δαπανήσας, ἱκετεύω σε μὴ φείσασθαι καὶ ἔτι ὀλίγα προσαναλώσαι. Δέομαι οὖν παρὰ τῆς σῆς αἰδεσιμότητος ἵνα μὴ με ἀποπέμψης κενὸν βιβλίων. Οἶδε γὰρ ἡ σεβασμιότης σου, ὅτι ἐν τῇ ταλαιπόρῳ Ἑλλάδι, λίαν σπάνια ἔστι τὰ βιβλία. Καὶ τὸ παρ' ὑμῖν ἐλάχιστον, ἐκεῖ μεγάλης τιμῆς ἄξιον δοκεῖ. Ἄλλως τε καὶ ὅταν ἔμελον πρὸς ὑμᾶς ἔρχεσθαι, ἐπειδὴ τὰ ἐνοῦτα μοι τότε βιβλία (ὀλίγα μέντοι εἶχον) παρεδίδουν τινὶ τῶν φίλων εἰς φυλακὴν, τινὲς δέ, ἐχλεύαζόν με λέγοντες, εἰς τοιοῦτους ἀνθρώπους πορεύη καὶ βιβλίων σοι μέλει; ἡμεῖς γὰρ προσδοκῶμεν σε πλήρη βιβλίων ἐπανήξειν ἐκεῖθεν. Οἷς ῥήμασι πεισθεὶς ἐγὼ ἐχάρισα πάντα. Νῦν οὖν ἱκετεύω σε μὴ θελήσης ματαίως ἀποδεῖξαι τὰς ἐλπίδας ἃς περὶ ἐμοῦ οἱ φίλοι μου εἶχον. Κἂν μὲν τοῦτο θελήσης ποιῆσαι (ὡς ἔγωγε οὐκ ἀμφιβάλλω) πολὺς ὁ μισθὸς παρὰ τῷ κείσεται, ἐπειδὴ τὸ κάλλιστον δῶρον πέμπεις δι' ἐμοῦ εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Εἰ δὲ μὴ, ἄλλην ἱκεσίαν δέομαί σου. Τὴν μὲν ἐνοῦσαν μοι ἀποσκευὴν κέλευε, εἰς Ἑλλάδα ἀποκομισθῆναι. Ἐγὼ δὲ λαβὼν ταύτας τὰς ἐπιστολάς εἰς Οὐλῆνθια πορεύσομαι, ἵν' ἴσως ἐκεῖ τῆς ἐφέσεως τύχω. Οὐ γὰρ ἀποστρέψω εἰς Ἑλλάδα κενὸς βιβλίων. Τούτων ἐγὼ παρ' ὑμῶν δέομαι. καὶ ἱκετεύω μὴ ἀποτύχοιμι τῆς αἰτήσεως. Ὁ δὲ μεγαλόδωρος Θεὸς ἀποδώῃ σοι ὅσα ὑπὲρ ἐμοῦ ἐποίησας ἑκατονταπλασίως. Ἀμήν.

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 93.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 22α

Μ. Κριτόπουλος πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας*

f. 94 Μεγάλην εὐεργεσίαν ἔση ποιούμενος οὐκ ἔμοι μόνω, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἄλλοις τῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τροφίμων, δι' ὧν βιβλίων ἐπηγγείλω μοι δωρήσασθαι, ὡς Βασιλέων μεγαλοπρεπέστατε. Ἐλπίζω δ' ὅτι καὶ εἰς τέλος ἄξεις τὴν ἐπαγγελίαν.

Οὐ γὰρ τὸ σὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀτελεύτητόν γ' ὅτι, μεν κεφαλῇ κατανεύσεις.

Ὅμως ἱκετεύω τὴν Βασιλείαν σοι μὴ βραδύνειν τὴν εὐεργεσίαν ταύτην. Τὸν μὲν γὰρ ἱππότην ὃν ἐκέλευσεν ἡ ὑμετέρα φιλανθρωπία οὐκ ἠδυνήθηεν εὐρεῖν. Οὐδεὶς γὰρ βούλεται δεδιῶς τὰς τοῦ λαοῦ εἰρωνείας. Μέλλουσι γὰρ καταμωκᾶσθαι τούτου λέγοντος, ἴδε τοῦ Ἑλληνος ὁ ἱππότης. Εἷς δὲ μόνον ὠφθη ζητῶν ἐπὶ κοιμῶν σμικρῶ ἀργυρίῳ. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἠθέλησα δυοῖν ἔνεκα. Τὸ μὲν ἵνα μὴ δόξω περὶ ὀλίγου ποιεῖσθαι τὴν ὑμετέραν δωρεάν, τὸ δ' ὅτι οὐκ ἔρεικε πρὸς τὸ ἀναγκαῖα βιβλία ὠνήσασθαι. Ἐμελε δ' εἶναι τὸ πρᾶγμα ἀτελές. Ἀλλὰ τὴν Βασιλικὴν δωρεάν οὐ χρὴ ἐλλειπῆ εἶναι, ἀλλὰ τελείαν μᾶλλον καὶ ὑπερτελή. Διὸ ἱκετεύω τὴν ὑμετέραν μεγαλειότητα, ἄλλω τῷ τρόπῳ τοῦτο ποιῆσαι ταχύτερον, πρὶν δηλαδὴ ἐξιέναι ὑμᾶς τῆς μεγάλης πόλεως Λονδῶνης. Ὅ γὰρ ἐξῆς εἰς Ἑλλάδα κατάπλους, ἔσεται μετ' οὐ πολὺν χρόνον. Ἐμὲ δὲ χρὴ πάντως δι' ἐκείνου οἴκαδε πλεῖν.

Ἐγραψα γὰρ διὰ τοῦ παρελθόντος κατάπλου πρὸς τὸν δεσπότην μου τὸν ἀγιώτατον Πατριάρχην ὅτι ταχέως, σὺν Θεῷ, ἐντεῦθεν ἀπελεύσομαι, καὶ ὅτι διὰ τὴν μεγάλην δωρεάν τοῦ μεγάλου Ἰακώβου τοῦ τῆς μεγάλης Βρετανίας μονάρχου ἐναπελείφθηεν τοῦ πρωτέρου κατάπλου ἀσφαλοῦς καὶ ἐπιτηδείου τυγχάνοντος.

Ἴσθι δὲ ὡς Βασιλέα κράτιστε, ὅτι ποιήσεις ἔργον ὅπερ οὐδεὶς πω τῶν Βασιλέων ἐπεποιήκει. Ἐκείνων μὲν αἱ δωρεαὶ ταχέως λήθη ἀμπίσχονται, τὴν δ' ὑμετέραν εὐεργεσίαν, καὶ ὁ ἐξῆς αἰὼν διαδέξεται. Πολλοὶ γὰρ καὶ σὺν ἔμοι, καὶ μετ' ἐμὲ τῶν βιβλίων ἀπολαύσουσιν, οἵτινες ἐκάστη βίβλῳ τὸ ὑμέτερον τιμιώτατον ὄνομα βλέποντες, δοξάσουσιν ἐπὶ σοὶ τὸν Θεόν, καὶ τὰ κάλλιστα σοι παρ' ἐκείνου αἰτήσονται. Τοιγαροῦν ἱλαρῶ τῷ πρόσωπῳ θᾶπτον κατανεύσεις, χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος ὅτι τὸ τοιοῦτον κοινὸν ἀγαθόν, οὐ δι' ἄλλου τινὸς ἀλλὰ διὰ σοῦ γενέσθαι ἠὲ δόκησεν ὁ Θεός. Ὅς δῶή τῇ Βασιλείᾳ σου ζωὴν μακρὰν καὶ εὐτυχῆ καὶ τὰ πάντα ἀμήν.

Τῆς μεγαλειότητος

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 94.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 23η

M. Κριτόπουλος πρὸς Meric Casaubon*

f. 95 *Τῷ φιλομαθεστάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ
Μερικῷ τῷ Κασανβόνῳ, Μητροφάνης Ἱερομόναχος
ὁ Κριτόπουλος, χαιρειν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ.*

Ἴνα μὴ τῇ μακρᾷ σιγῇ ἐπιλήσμων σου δόξω γεγενῆσθαι, νῦν ὅτε ἄτερον τοῖν ποδοῖν, σχεδόν, ἐντὸς τοῦ πλοίου ἔχων, μηδαμῶς φήθην δεῖν ἀνάσπαστον τὴν φιλίαν καταλιπεῖν. Οὐκ οὖν ἐν ταύτῳ καὶ χαιρε καὶ ἔρρωσο καὶ ὅπως τοῦ ἤδη ἐγκολαφθέντα τῇ καρδίᾳ σου μὴ ἐθελῆσαι ἀπαληψαι, φρόντιζε διηνεκῶς. Ἐσθ' οὐδὲν πλέον ποιῶν, ἀλλὰ δικαιοσύνην ἀποσώζων. Ἐγὼ γὰρ τοσοῦτον ἀπέστην ποτὲ τοῦ μὴ σε τῇ διανοίᾳ περιφέρειν, ὅσον καὶ νῦν τὴν εὐθὺ Ἑλλάδος στελλόμενος συμπεριόισω τὸν καλὸν Μέρικον, ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς καρδίας. Ἀποδείξει δὲ τοῦ θ' ὁ καιρὸς σαφέστερον. Εἶρου. Αἰτήσας τὴν κυρίαν Θόρην¹ τὰ γράμματα ἅπερ διὰ σοῦ ταύτῃ παρέδωκα ἐν μέρει παρακαταθήκης, οὐχ εὔρον τὴν τοῦ Πατριάρχου ἐπιστολὴν συγκειμένην ταῖς ἄλλαις. Ὁ ὑπερβαλλόντως ἡνία σέμε. Οὐχ ἤττον δὲ κακεῖνη ἡνιάθη ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ὅτι ἐγὼ ἀνιῶμαι. Ἵποτοπάζω δὲ οὐδὲν ἕτερον ἢ σὲ ταύτην κατασχεῖν εἰς τὸ ἀναγνῶναι ἴσως, ἢ ἀντιγράψαι. Οὐκ οὖν εἰ τοῦτο ταύτῃ ἔχει, οὐκ ἂν φθάνοις πέμπων διὰ τοῦ ἐξῆς γραμματοκομιστοῦ. Ναὶ πρὸς τῆς φιλίας αὐτῆς, καὶ πρὸς φίλιου Θεοῦ, ἔστι γὰρ μοι οὕτω χρειωδεστάτη, ὡς ἀσμενεστ' ἂν ζημιωθῆτω πολλὰ χρήματα ἢ ταύτην. Ἄλλ' ὅπως μὴ ἐπιπλέον ἀνιαθῶ σοι μελήσει πάντως. Πέμφοις δὲ τῷ κυρίῳ Θεῷ παρ' οὗ ταύτην λήψομαι τῇ ἐξῆς γραμματοφορᾷ. Ὀρκίζω σε καὶ αὐθις τὴν φιλίαν καὶ τὸν ταύτης ἔφορον μὴ ἄλλως ποιῆσαι. Ἐρῶσο ἔτι.

¹Ἐν Λονδῶνι 1623 Μουνιχιῶνος ὀγδόην φθίνοντος.

Τὸν κύριον Μεδικέρκον ἀσπάζομαι ὀλοψύχως τὸν ἐξιτήριον ἀσπασμόν.

* British Museum, Burney MS. 369, fol. 95.

1. Πρόκειται διὰ τὴν γυναῖκα τοῦ Thorius Raphael, ὁ ὅποιος ἦτο ἰατρός. (βλ. περισσότερα περὶ τούτου εἰς τὴν ἐπιστολὴν 16).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 24η

Μ. Κριτόπουλος πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας*

*ἰσχυρότατε καὶ σοφώτατε
καὶ γαληνότετε ἀπάντων τῶν ἐπὶ γῆς Βασιλέων.*

f. 168 Ἐπειδὴ ἡ φήμη σου ἡ μεγάλη καὶ πολυθρύλλητος εἰς πάσῃν διέδραμε τὴν οἰκουμένην, ἦκε καὶ εἰς τὰ ὄτα τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου ποτὲ μὲν Ἀλεξανδρείας νυνὶ δὲ Θεοῦ προνοίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, ὃς ἀκούσας τὴν πρὸς πάντας πολλὴν φιλανθρωπίαν σου, καὶ ταύτης ἐραστῆς εἰπέρ τις ἄλλος γενόμενος, ἔπεμψέ με πρὸς ταύτην ἵνα καὶ γὰρ ταύτης ἀπολαύσω, ὥσπερ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι φαίνονται ἀπολελαυκότες. Φιλῶν γὰρ με ὑπὲρ πάντας σχεδὸν τοὺς περὶ αὐτόν, καὶ ποθῶν μεγάλην εὐεργεσίαν ποιῆσαι μοι, οὐκ ἠδυνήθη μείζονα ταύτης εὐρεῖν, δηλαδὴ τοῦ πέμψαι με πρὸς τὴν ὑμετέραν φιλανθρωπίαν, ἣν καὶ ἰκέτευε (διὰ τοῦ πρὸς τὸν αἰδεσιμότατον Ἀρχιεπίσκοπον γράμματος) ἵνα μοι δεῖξῃ σπινθῆρα φιλανθρωπίας. Νῦν οὖν φιλανθρωπότατε Βασιλεῦ, ἐπειδὴ προστάξει τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου μέλλων εἰς Ἑλλάδα παλινοστῆσαι, ἰκετεύω τὴν φιλανθρωπίαν ὑμῶν, χάρισασθαί μοι τὸν σπινθῆρα ἐκεῖνον, ὃν ὁ δεσπότης μου ἤτοι παρὰ τῆς Βασιλείας σου ὑπὲρ ἐμοῦ. Ζητῶ οὖν δέσποτα βασιλεῦ ταύτην τὴν χάριν παρ' ὑμῶν, παρασχεῖν μοι χρήματα τινα, ὅπως βιβλία ὠνήσομαι ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα. Γινώσκει γὰρ ἡ Βασιλεία σου, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ταλαίπωρος Ἑλλάς ἔστι ὑπὸ μεγάλην τυραννίδα, ἀπορεῖ καὶ διδασκάλων καὶ τυπογραφίας, καὶ βιβλίων. Οὖν ἐγὼ παρ' ὑμῶν ἀπολαύσων, ἔσομαι κηρύττειν πανταχοῦ τὴν φιλανθρωπίαν σου, καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ ταύτης διὰ παντὸς ἰκετεύων. Ἄν δὲ ἡ βασιλεία σου ἀξιώσῃ ἐπιτρέψῃ καὶ περὶ αὐτὴν μεγιστάνας, ἵν' ἕκαστος τούτων δωρήσῃται μοι τι, ὥσπερ ἐγένετο καὶ ἐπὶ τοῦ Ἱεροσολυμίτου ἐκεῖνου Φιλοθέου, τότε ἀποδείξῃς τὸν ἀγιώτατον Πατριάρχην ἀληθῶς προφητεύοντα. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐνθάδε με πέμπων οὕτω μοι εἶρηκε. Οὐ μόνον ὁ φιλανθρωπότατος βασιλεὺς ἀγαθοποιήσει σοι, ἀλλὰ καὶ ὁ λαμπρότατος ἄρχων καὶ οἱ μεγιστάνες τὸ ὅμοιον ποιήσουσι παραδείγματι τῷ βασιλεῖ χρώμενοι. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης ὁ ἐξ αὐτῶν τῶν σπαργάνων εὐαγαγὼν σε εἰς τὸν βασιλείων θρόνον, δὲ σοι τὸ κράτος εἰρηνικὸν διὰ παντός, παραπέμπων αὐτὸ καὶ τὸν λαμπρότατον καὶ εὐγενέστατον υἱόν σου. Ἀμήν.

* British Museum, Burney MS. 367, fol. 168.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 25η

Μ. Κριτόπουλος πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας*

Γαληνότετε καὶ σοφώτατε Βασιλεῦ!

f. 169 Τὴν εὐεργεσίαν ἐκείνην, ἣν ἐπηγγείλατό μοι ποιῆσαι, ἡ φιланθρωπία ὑμῶν ἡ μεγαλοπρεπεστάτη (ἣν ἐλπίζω σὺν Θεῷ θᾶπτον εἰς πέρας ἀφικέσθαι, οὐ γὰρ τὸ σὺν παλινάρετον οὐδ' ἀτελεύτητον γ' ἔστι, τι κεν κεφαλῇ κατανεύσεις). Οὐκ ἐμοὶ μόνῳ ποιήσει, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τῇ ἐν μεγάλῃ ἀπορίᾳ βιβλίων οὕσῃ διὰ τὴν τοῦ Τούρκου τυραννίδα. Πάντες γὰρ οἱ τούτοις τρόφιμοι χρήσονται τοῖς ὑμετέροις βιβλίοις καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον καταθύμια τούτοις ἔσονται, ὅσῳ περ παρὰ τοιοῦτου Βασιλέως σταλέντα. Βλέψουσι γὰρ τοὺς τῶν Ἑλλήνων πατέρας ὡσπερ ἀναβίωσαντας ἀναγνώσκονται δὲ τοὺς τῶν Λατίνων ἀγίους οὓς οὐδέποτε ἔθεάσαντο. Μεθ' ὧν ἔσεται καὶ τὰ συγγράμματα σοῦ τοῦ φιλοσοφοῦντος Βασιλέως, ἡ τοῦ βασιλεύοντος φιλοσόφου (ἀμφότερα γὰρ συνέδραμεν ἐπὶ σοί, ἡ Βασιλεία καὶ Φιλοσοφία). Ἐκ δὲ τῶν ὑμετέρων συγγραμμάτων ὅσα καὶ οἷα κελεύσει με ἡ ὑμέτερα μεγαλειότης σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ πολλῇ μεταφράσω (συνεργία Θεοῦ) εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν. Ἐν ἅπασιν οὖν τούτοις τοῖς βιβλίοις οἱ τῆς Ἐκκλησίας πρεσβύτεροι, ὀρώντες τὸ ὑμέτερον τιμιώτατον ὄνομα γεγραμμένον, δοξάσουσιν ἐπὶ σοὶ τὸν Θεόν, καὶ πλεῖστα σοὶ ἀγαθὰ παρὰ τούτου αἰτήσονται. Ὅτι ἐμὲ μὲν πενταετίαν διατρίψαντα ἐν τῇ ὑμέτερᾳ Ἀκαδημίᾳ, πεφορτισμένον βιβλίων ἀπέπεμψας, καὶ ὅτι ἐκείνοις δὲ δι' ἐμοῦ τοιοῦτον θησαυρὸν ἐχορήγησας. Ἀλλὰ φιλανθρωπότετε Βασιλέων, ἱκετεύω τὴν ὑμῶν μεγαλειότητα δέξασθαι μου τὴν δέησιν ἔχουσαν οὕτω. Τὸν ἱππότην δὲ ἐδωρήσατό μοι, ἡ μεγαλοπρέπεια ὑμῶν, οὐκ ἠδυνήθη ἐυρεῖν. Καίπερ ἐγὼ τε καὶ οἱ φίλοι μου πάντες σφόδρ' ἠρευνήσαμεν. Συμβουλευοῦσιν οὖν μοι ἅπαντες αἰτήσαι παρὰ τῆς ὑμῶν μεγαλοπρεπείας, χειροῦργον τοῦ νόμου ἢ δυνάστην. Ἐγὼ δὲ ξένος ὢν καὶ ἄπορος τῶν τοιούτων, οὐκ οἶδα τί ποιητέον. Ἡ δὲ γαληνότης ὑμῶν ἡ φιλανθρωπότετη ποιήσοι τὸ κρεῖττον ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ξένου. Γένοιτο δὲ ταχύτερον, ἀντιβολῶ. Ἐπισπεύδουσι γὰρ μὲ τὰ τίμια γράμματα τοῦ Ἀγιωτάτου Δεσπότη μου τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου, πρὸς ὃν ἐγεγράφειν, ὅτι διὰ τὴν μεγάλην δωρεάν τοῦ μεγάλου Ἰακώβου τοῦ τῆς μεγάλης Βρετανίας μονάρχου ἐναπελείφθη τὸ πρωτέρου κατάπλου, ἀσφαλοῦς καὶ ἐπιτηδείου ὑπάρχοντος. Ἐλευσομαι δέ, ἔφην, διὰ τοῦ ἐξῆς στόλου σὺν Θεῷ (ὃν μετὰ μῆνα φασὶν ἔσεσθαι). Αὕτη ἐστὶν ἡ ἱκεσία μου, ἣν μετὰ μεγάλης ταπεινώσεως προσφέρω τῇ ὑμέτερᾳ μεγαλειότητι, ἥς μὴ ἐκπέσοιμι σφόδρα δέομαι. Καὶ γένοιτο δέσποτα Βασιλεῦ πρὸς αὐτοῦ τοῦ τρισυποστάτου καὶ ὁμοουσίου Θεοῦ. Ὅς ἔσαι διαφυλάττοι τὴν ὑμέτεραν Βασιλεῖαν ἐν ἀκλονήτοις εὐθυμίαις, κατ' ὑμεγαθοῦσαν τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶ εὐαγγελικῷ κανόνι στοίχουσαν. Ἀμήν.

* British Museum, Burney MS. 367, fol. 169.

1. Ὑπάρχει καὶ λατινικὴ μετάφρασις τῆς ὡς ἄνω ἐπιστολῆς.

Σημείωμα Α

Μητροφάνης Κριτόπουλος πρὸς Μ. Casaubon*

Ὅπως πρὸς με πάλαι διετέθης, ἤκιστ' ἄγνοῶ. Πολλοῖς γὰρ τεκμηρίοις ἔφθης δηλῶν. Οὐχ ἤττον δὲ καὶ τῷ νυνὶ πέμψαί μοι τὸν παρὰ τοῦ φίλου ἀσπασμόν. Ἐφ' ᾧ τοσοῦτον ἤσθην, ἕσον καὶ ἀναπνεύσαι τῆς νόσου. Ἐνόσουν γάρ, ὥστε καὶ καθαρσίων ἐδεήθην, ἀλλὰ τῇ ταύτης παρασία δοκῶ μοι ῥάτσει. Ἐρῶ-ῥωσο.

Μ. Κριτόπουλος.

Σημείωμα Β.

Μητροφάνης Κριτόπουλος πρὸς Πατρίκιον Ἰούνιον**

Κἀγὼ σε φίλτατε πλεῖστον ἀσπάζομαι μετὰ τῆς εὐσχήμονος συζύγου σου, ἅμα δεόμενος, ἐπινεύσαι τῇ τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου¹, κάκεινῳ καὶ ἡμῖν χαριζόμενος. Οὐκ οἶμαι πλειόνων ἡμᾶς δεῖν περὶ τούτου. Εὐκόλος γὰρ εἶ πρὸς τὸ τοῖς φίλοις συμπράττειν.

ὁ σὸς

Μητροφάνης Κριτόπουλος.

* British Museum, Burney 369, fol 72v.

** Smith 38, fol. 53.

1. Ἐννοεῖ τὸν Μητροπολίτην Δυρραχίου Χαρίτωνα.